

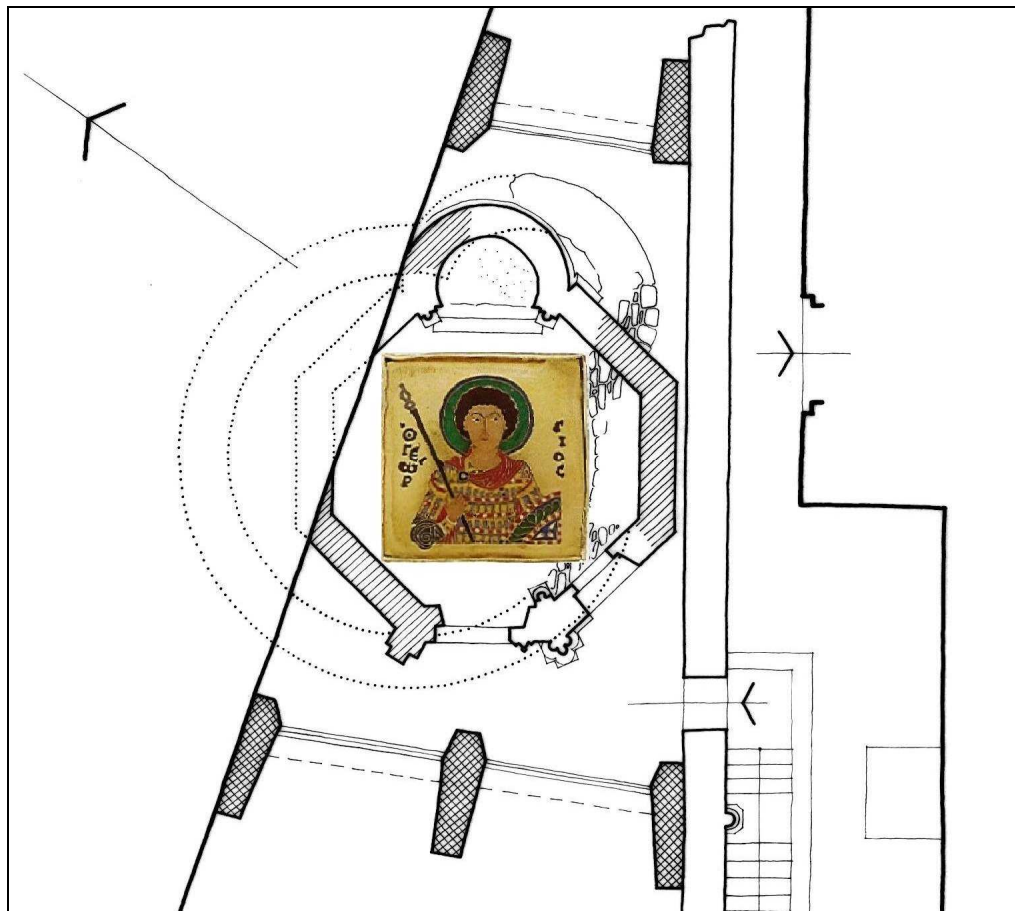

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI ÉS MŰEMLÉKI TANSZÉK

MŰEMLÉKVÉDELEM SZAKMÉRNÖKI KÉPZÉS 15. CIKLUS

*A veszprémi Szent György kápolna
reszakralizációjának alternatívája*
Kezelési tervjavaslata

készítette:

KÓSZEGI LAJOS

építésmérnök-műszaki tanár

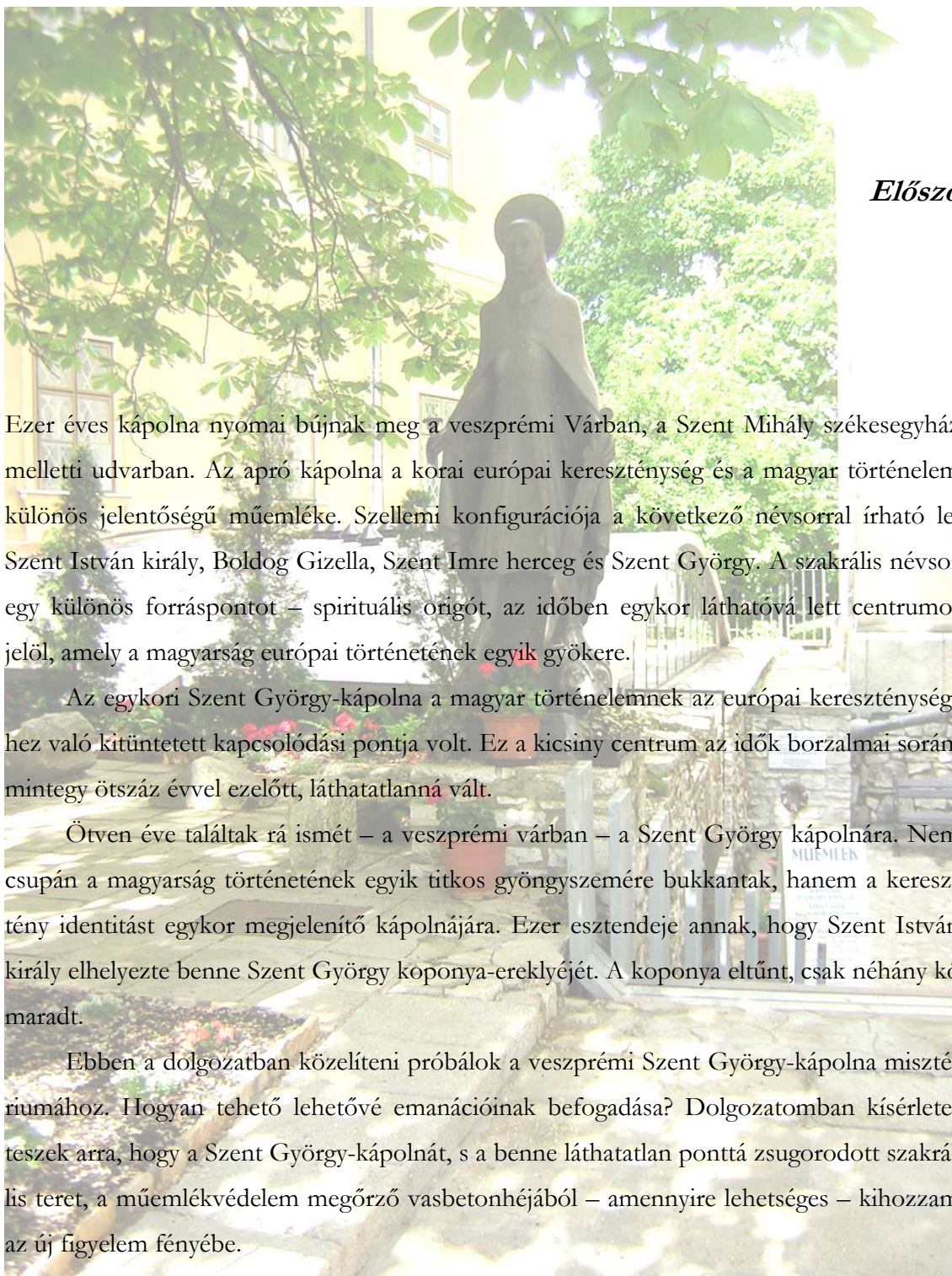
2005-2007

Tartalom

Előszó	2
--------------	---

**A VESZPRÉMI SZENT GYÖRGY KÁPOLNA
RESZAKRALIZÁCIÓJÁNAK ALTERNATÍVÁJA**

I. A rituális-architektuális prioritások Jones-féle morfológiája	
alkalmazása a Szent György kápolnára.....	3
I.1. A Szent György kápolna mint ORIENTÁCIÓ	4
I.2. A Szent György kápolna mint KOMMEMORIZÁCIÓ.....	5
I.3. A Szent György kápolna mint rituális KONTEXTUS.....	6
II. A Szent György legenda II. Vatikáni Zsinat utáni értelmezése	7
III. A Szent György kultusz világjelentősége	
Története.....	8
Országok és városok patrónusa.....	10
Monostorok, templomok, kápolnák	10
Lovagrendek	11
Ünnepek	12
Államiság jelképként	12
Mint radiesztéziái jelenség.....	14
Szent György átértékelése és a muszlim érzékenység.....	16
IV. A veszprémi Szent György kápolna reszakralizálása	
Szent György ábrázolásai.....	17
Szent György középkori freskói.....	18
Oltárok.....	19
Szárnyasoltárok	19
Gótikus szobrok	20
A Magyar Szent Korona Szent György ábrázolása és a fejedelmek.....	20
Ikonológiai transzformáció.....	24
Ajánlás a Veszprémi Érsekségnek.....	25
BIBLIOGRÁFIA	26-30
„A” MELLÉKLET: KEZELÉSI TERVJAVASLAT	31-58
„B” MELLÉKLET: SZENT GYÖRGY MAGYAR PATROCINIUMAI	59-67
„C” MELLÉKLET: SZENT GYÖRGY (A II. Vatikáni Zsinat NAPTÁREFORMJÁBAN MÍTOSZTALANÍTOTT) LEGENDÁJA	68-73

Előszó

Ezer éves kápolna nyomai bújnak meg a veszprémi Várban, a Szent Mihály székesegyház melletti udvarban. Az apró kápolna a korai európai kereszténység és a magyar történelem különös jelentőségű műemléke. Szellemi konfigurációja a következő névsorral írható le: Szent István király, Boldog Gizella, Szent Imre herceg és Szent György. A szakrális névsor egy különös forráspontot – spirituális origót, az időben egykor láthatóvá lett centrumot jelöl, amely a magyarság európai történetének egyik gyökere.

Az egykori Szent György-kápolna a magyar történelemnek az európai kereszténységhez való kitüntetett kapcsolódási pontja volt. Ez a kicsiny centrum az idők borzalmi során, mintegy ötszáz évvel ezelőtt, láthatatlanná vált.

Ötven éve találtak rá ismét – a veszprémi várban – a Szent György kápolnára. Nem csupán a magyarság történetének egyik titkos gyöngyszemére bukkantak, hanem a keresztény identitást egykor megjelenítő kápolnájára. Ezer esztendeje annak, hogy Szent István király elhelyezte benne Szent György koponya-ereklyéjét. A koponya eltűnt, csak néhány kő maradt.

Ebben a dolgozatban közelíteni próbálok a veszprémi Szent György-kápolna misztériumához. Hogyan tehető lehetővé emanációinak befogadása? Dolgozatomban kísérletet teszek arra, hogy a Szent György-kápolnát, s a benne láthatatlan ponttá zsugorodott szakrális teret, a műemlékvédelem megőrző vasbetonhéjából – amennyire lehetséges – kihozzam az új figyelem fényébe.

I. A rituális-architektuális prioritások Jones-féle morfológiája¹ alkalmazása a Szent György kápolnára

Egy olyan módszert választunk most a szakrális építészet – konkrétan a Szent György kápolna – értékelésére, amely újszerűségén túl, a lehető legszélesebb teoretikus alapokon nyugszik. A mérés alkalmazására önmagát kínáló jonesi-morfológia arra a végtelenbe divergáló két axiómára támaszkodik, hogy egyfelől az „épületeknek nincsen jelentésük”, és másfelől „az épületek bármit jelenthetnek a szemlélő látásmódjától függően” – írja Jones nevezetes könyvében². Ez a provokatív paradox állítása legyen kiindulópontunk, amellyel azt a tézist készíti elő, amely szerint az építészeti formák és szakrális tartalmak között nincs egyértelmű megfeleltethetőség. Ugyanakkor másutt (*Az építészet (jelentésbeli) szuperbősége és autonómiája* című fejezetben) azt kívánja kifejezni, hogy ez a jelentésbeli határozatlanság és határtalanság az építészetet általában is jellemzi, és hogy ez az építészetnek sajátos autonómiát ad. Tehát az épületek akkor is képesek különféle jelentéseket gerjeszteni nézőikben, mikor ezt egyáltalán nem várjuk tőlük, s ez leállíthatatlan lehetőség és kimeríthetetlenek tűnő értelmezési bőség.

¹ **RITUÁLIS-ARCHITEKTURÁLIS PRIORITÁSOK MORFOLÓGIÁJA** (Lindsay Jones morfológiáját ford. Kunszt György – In: Kunszt György: A szakrális építészet hermeneutikájáról. Akadémiai székfoglaló. Bp., 2006., kézirat 5. p.; In: Utóirat. Post Scriptum. A Régi-új Építőművészet melléklete 2007/3. VII. évfolyam 38. szám, 16-21. oldalról 17. oldal)

I. Architektúra mint orientáció: Rituális-architektuális események kiváltása

- A. Homológia: Szakrális építészet, amely az univerzum kicsinyített mását mutatja be és/vagy égi archetípus formáját követi
- B. Konvenció: Szakrális építészet, amely szabványosított előírásokat követ és/vagy nagypresztízsű mitiko-historikus előképeket
- C. Asztronómia: Szakrális építészet, amely égitestekhez vagy égi jelenségekhez igazodik, vagy ilyenekre utal

II. Architektúra mint kommemoráció: A rituális-architektuális események tartalma

- A. Divinitás: Szakrális építészet, amely istenség, isteni jelenlét, vagy a végső valóság felfogásának emlékeztetője, lakhelye vagy képviselete
- B. Szakrális történet: Szakrális építészet, amely jelentős mitikus, mitiko-historikus vagy csodás epizódra vagy körülményre emlékeztet, illet tisztelet meg
- C. Politika: Szakrális építészet, amely szocioökonómiai hierarchiát és/vagy időszakos autoritást tisztelet meg, legitimál, vagy hív ki
- D. A halottak: Szakrális építészet, amely magasztalt ősök és/vagy más elhunyt egyének vagy csoportok emlékét idézi és tiszteli meg

III. Architektúra mint rituális kontextus: Rituális-architektuális események megjelenítése

- A. Színház: Szakrális építészet, amely színpadot vagy kulisszát ad rituális előadásoknak
- B. Kontempláció: Szakrális építészet, amely alapozza, vagy fókuszálja a meditációt vagy az áhítatot
- C. Kiengesztelés: Szakrális építészet és építési folyamatok, amelyek arra szolgálnak, hogy tetszést váltsanak ki, megbocsátásra indítsanak, és segítségnyújtásra ösztönözzenek a bármilyen értelemben vett „szakrális”-ban
- D. Szentély: Szakrális építészet, amely menedéket ad a tisztaságnak, a szentségnek és a tökéletességnek

² Idézi Kunszt György Lindsay Jones könyvét: *The Hermeneutics of Sacred Architecture*. Harvard University Press 2000. – In: Kunszt György: A szakrális építészet hermeneutikájáról. Akadémiai székfoglaló. In: Utóirat. Post Scriptum. A Régi-új Építőművészet melléklete 2007/3. VII. évfolyam 38. szám, 16. oldal

Jones az épületek értelmezésének problémáját – egyfajta „bőség zavarát” – azon az események értékelésével igyekszik mégis körülhatárolni, amelyek az épületekhez kapcsolódóan és bennük végbemennek, illetve olyan események rendszerezésével, amelyekben való részvételre az épületek hívnak, s amelyek általuk végbemennek. Az értelmezésnek ezen funkcionális megközelítése szerint a szakrális épületek csakis a hozzájuk kapcsolódó és bennük végbemenő rituális események, cselekmények ismeretében, azok segítségével értelmezhetők.

A rituális eseményt az architektúra „kívülről” hívja, ösztönzi, felidézi, míg „belülről” transzformálja. Ezeket az eseményeket hármassal rendszerbe foglalta. Az első, az „Orientáció” csoportja elsősorban annak felel meg, amit Jones a szakrális építészeti alkotások „külső, invitáló” felének nevezett, a második, a „Kommemoráció” csoportja pedig annak, amit ezen alkotások „belső, transzformáló” felének mondott. A harmadik, a „Rituális kontextusok” csoportjába sorolt prioritások a külsőt és a belsőt egyaránt érinthetik.

Az alábbiakban tehát a rituális-architektuális események morfológiájával mérünk. A méréstől azt reméljük, hogy („clara et distincte”) kimutatja a vizsgált kápolna körülhatárolható szakrális hiányait, amelyek felszámolására javaslat és terv születhet. Az is remélhető, hogy a veszprémi Szent György kápolna a Jones-i morfológia néhány érték-kategóriáját teljesíti, s így nem a nulláról kell indulni.

I.1. A Szent György kápolna mint ORIENTÁCIÓ:

- A. Homológia: Szakrális építészet, amely az univerzum kicsinyített mását mutatja be és/vagy égi archetípus formáját követi – *az első, eredeti kápolna kör (később nyolcszög) alaprajzi formája az univerzum teljességét fejezi ki.*
- B. Konvenció: Szakrális építészet, amely szabványosított előírásokat követ és/vagy nagypresztízsű mitiko-historikus előképeket – *e köralaprajzi formával csatlakozott a rotunda előképekhez.*
- C. Asztronómia: Szakrális építészet, amely égitestekhez vagy égi jelenségekhez igazodik, vagy ilyenekre utal – *az eredeti kör alaprajzhoz illesztett szentély még valóban keleti tájolású volt (néhány foknyi eltéréssel), míg a román kori nyolcszögű átépítés során már nem a felkelő Nap, hanem a szomszédos domináns Szent Mihály székesegyház szentélye jelöli ki a „rendezés” irányát.*

Mindezzel együtt, kettő (az A és B) morfológiai követelmény teljesül, továbbá a köralaprajzban megjelenik az eredeti helyes tájolású kápolna is, tehát a „Rituális-architektuális események kiváltása”-ra készen áll a kápolna.

I.2. A Szent György kápolna mint KOMMEMORIZÁCIÓ:

- A. Divinitás: Szakrális építészet, amely istenség, isteni jelenlét, vagy a végső valóság fel-fogásának emlékeztetője, lakhelye vagy képviselője – *mivel évszázadokon át keresztény mártír ereklyetartója volt a kápolna, vagyis olyan személy emlékhelye, akit kultikus értelemben felszenteltek, mert tetteivel levágtá³, kivonta magát a köznapiságból, és ekképpen őt az „Isten el-fogadja”, ezért a kápolna csökkenő erejű szakrális jelenléttel átítatott.*
- B. Szakrális történet: Szakrális építészet, amely jelentős mitikus, mitiko-historikus vagy csodás epizódra vagy körülményre emlékeztet, ilyet tisztel meg – *a következő fejezetben láthatjuk ennek meglétét, vagyis a mitiko-historikus életrajz mai relevanciáját (amit II. Vatikáni Zsinat csak mítosz-talanítva fogadott el⁴), amely azonban semmilyen formában nem jelenik meg a kápolnában.*
- C. Politika: Szakrális építészet, amely szocioökonómiai hierarchiát és/vagy időszakos autoritást tisztel meg, legitimál, vagy hív ki – *Szent György védőszentje például Angliának, Oroszországnak, Grúziának, továbbá számos társadalmi-politikai kitüntetés névadója, szakralitása szuperbőségben inspirál és legitimál szélesen értelmezett szocioökonómiai 'architektúr-ákat', ám a kápolnában nincs ilyen.*
- D. A halottak: Szakrális építészet, amely magasztalt ősök és/vagy más elhunyt egyének vagy csoportok emlékét idézi és tiszteli meg – *Szent György azon keresztény mártírok so-rába tartozik, akiknek felejtethetlen példájára és tiszteletére emlékhelyeket, ereklyeőrző templo-mokat emeltek, ezek közé tartozik a veszprémi kápolna is, amely azonban már nem tartalmaz semmilyen ereklyét.*

A kápolna „A rituális-architekturális események tartalmá”-val adós marad, mert Szent György szakralitása semmilyen rituális eseménnyel és/vagy szimbólummal sem fedezhető föl benne. A kápolna, az 1957. évi kiúsása óta sincs felszentelve, liturgikus eseményt nem tartottak benne. Jelenlegi múzeumi használatában – főképp az intimitást elnyomó informatív raktár ka-rakterű belső tér miatt – nem, még személyes imádkozásra sem alkalmas.

A kápolna ugyanakkor Szent Imre herceg emlékére kihelyezett – méltán: mivel a herceg a legen-dája szerint itt tett szüzességi fogadalmat –, ami megnyilvánul az előkertben elhelyezett szobor ál-tal, illetve a védőépület hátsó falán (mindkét kápolna alaprajzán-falain kívül) elhelyezett repro-dukció által, s a köréje „triptichon-szerűen” kasírozott szöveggel. Azonban mindez nem elég ah-boz, hogy rituális-architekturális eseménnyé váljék.

³ A 'szent' jelentése a héber *kadad*, a görög *temnei*; a latin *sancire* = 'levágni' szóból jön – lásd: Bibliai Lexikon, 1989., 1660-1666. hasábkok

⁴ A szentek élete, 1984

I.3. A Szent György kápolna mint rituális KONTEXTUS:

- A. Színház: Szakrális építészet, amely színpadot vagy kulisszát ad rituális előadásoknak – *ez a lehetőség inkább közvetetten nyitható meg (a belső intim tér bekamerázásával; a külső kert és védőtető már szolgálhatna egyfajta színpadként), bár még nem volt rituális előadásra példa a kápolnában.*
- B. Kontempláció: Szakrális építészet, amely alapozza, vagy fókuszálja a meditációt vagy az áhítatot – *szakszerű régészeti bemutatás van, de nincs szakralitásra fókuszáló elem.*
- C. Kiengesztelés: Szakrális építészet és építési folyamatok, amelyek arra szolgálnak, hogy tetszést váltsanak ki, megbocsátásra indítsanak, és segítségnyújtásra ösztönözzenek a bármilyen értelemben vett „szakrális”-ban – *ennek sincs nyoma.*
- D. Szentély: Szakrális építészet, amely menedéket ad a tisztaságnak, a szentségnek és a tökéletességnek – *a régi szentély eltűnik az újabb romjai mögött...*

A kápolna „Rituális–architekturális események megjelenítése”-ben egyáltalán nem jeleskedik, jelenleg nem mutatható ki értékelhető elem.

A Jones-i morfológia, mint mérési-értelmezési módszer, természetesen nem mindenható, s arról sincs szó, hogy mindegyik prioritásnak egyszerre kellene megvalósulnia. Azonban az pontosan látszik, hogy bár a Szent György kápolnának van magától értetődő, szakrális „orientációja”, ám semmilyen szakrális „kommemorizáció” vagy szakrális „kontextus” nem fedezhető föl mostani állapotában.

Mégis, mi szól amellett, hogy a veszprémi Szent György kápolnát reszakralizáljuk? Ezért megvizsgáljuk a Szent György kultusz-jelenségek jelentőségének magyar- és világhelyzetét, és azoknak „kommemorizációs” rituális-architekturális lokális lehetőségét.

Továbbá, ha a reszakralizálásra – mint elemi metafizikai igényre – igent kell mondanunk, akkor az miképpen valósítható meg? Ezért megvizsgáljuk a kápolna szakrális tartalmának, azaz rituális-architektuális „kontextusának” művészi alkotás(ok)ban való felélesztésének lehetőségét, amely az emberi hétköznapi cselekvést a kontemplációval felemeli a szimbólumok világába, s megnyithatja a numinózum befogadására.

II. A Szent György legenda II. Vatikáni Zsinat utáni értelmezése

*„Istenük, hatalmadat magasztaljuk, és alázattal kérünk,
add, hogy Szent György olyan készséggel támogasson
minket gyengeségeinkben, amilyen készséges szívvel
Fiadat követte szenvedése útján!”
(Missale Romanum)⁵*

Az egykor rendkívül népszerű, ám oly sokat kritizált hitelességű, 15. századi keltezésű *Legenda Aurea*⁶, az „Arany legenda” gyűjtemény 243 szentje között található Szent György legendája is. Ez a könyv nem szolgált alapul a reális életrajzkutatásnak, s csekély adatai inkább csodás mesék színeiben oldódtak föl. Ezt a legendás Szent György-képet a hellenizált keleti népek mítoszalkotó képzelete vette át a hindu vallástörténet csodás istenség-alakzatai közül, akik legyőzik és halálra sebzik az ősidők gonosz sárkánykigyóját (a „Bűn” jelképét és megtestesítőjét). Az előkép „Indiából került sokezer év előtt a babiloni vallásba, onnét pedig a görögség hitregéi közé, Perzeusz alakjába, aki megszabadítja Andromédát a sárkányszörnyetegtől; majd későbbi hellenizált legendáinkban mint Szent György, a katona, a királylányt vagy egy egész keresztény város lakosságát a rémületes sárkánykigyótól.”⁷

E legenda alakjáról, a II. Vatikáni Zsinat leválasztotta a történelmi személyként elfogadott, Kappadókiából származó, a római légióban szolgáló katonatisztet, Georgioszt. A zsinat liturgikus naptárreformjában, az egyetemes Egyházra érvényes, világszerte kötelező érvényű Római Kalendáriumában, tehát a legrangosabb helyen határozta meg Szent György helyét. A reform lényege az volt, hogy a szentek mítosztalanításon túl, szétválasszák az egész Egyházban, illetve a részegyházakban (országokban, szerzetesrendekben) ünnepelt szenteket. Most nézzük, hogy mivé kristályosodott Szent György élete-példája! Ennek hivatalos leírása az 1984-ben kiadott *A szentek élete*⁸ című könyvben található, amelynek lényege a következő:

⁵ A szentek élete I., 1984., 169. p.

⁶ Jacobus de Voragine: *Legenda Aurea*. 102. p.

⁷ Ijjas Antal, 1976., 275. p.

⁸ A szentek élete I., 1984., 167-169. p.

Georgiosz anyja hatására keresztény hitre tért, a pogányságot pedig támadta, ezért Dadianosz perzsa király (más változat szerint Diocletianus császár) elfogadta és halálba torkolló kínzásoknak tették ki, 303-ban⁹ szenvedett vértanúságot. Georgioszt korai és széleskörű tisztelete ellenére (683 óta tartják ünnepét¹⁰) elsősorban középkori (a lovagi és nemesi rendet óvó) szentnek tartották. Ugyanakkor a 14 segítőszent egyikeként, a legszélesebb körben vált közbenjáró segítőt, ispotályok védelmezőjévé, és a legsúlyosabb járványok (pestis, lepra), a „katonai nyavalya” (szifilisz) és „sárkányharapás” (kígyómarás) gyógyítójává. A katolikus naptárban elfoglalt helye (április 23.) miatt a tavaszkezdet megszentelőjének tartják. Szent György tehát:

*a harcoló hit,
a sárkányos bajokból való gyógyulás,
és az újjászülető élet közbenjárója.*

III. A Szent György kultusz világjelentősége

Története

A szentek élete könyvben¹¹ rendkívüli hangsúllyal sorolják föl Szent György történeti hatását és jelentőségét. A György-tisztelet kimutathatóan Lydda-Dioszpoliszból (amelynek neve később Georgiopoliszra változott, s amely ma Izrael Lod városa: Hebrew ג'לד; Arabic اللدّ al-Ludd, Greco-Latin Lydda – a képen a Lod-i sírkápolna) ered, számos zarándok tudósított sírjának meglátogatásáról. Szíriában már a IV. századtól fogva találunk György-templomokat, Egyiptomban 40 templom, Ciprus szigetén pedig hatvannál is több szentély viseli nevét. Konstantinápolyban maga Konstantin

építtetett templomot a szentnek.

A görög egyházban György (Demeterrel, Prokópiusszal és Theodorossal együtt) a nagy katonaszentek közé tartozik, akit gyakran a 'nagyvértanú' (megalomartyr) névvel illetnek,

⁹ A keresztény művészet lexikona, 1986., 111. p.

¹⁰ A szentek élete I., 1984., 169. p.

¹¹ U.o. 167-169. p.

és teljes katonai díszben ábrázolnak. György volt a zászlótartó, amely nemcsak kiemeli a többi katonamártír közül, hanem megalapozza a vele kapcsolatos zászló-kultuszt is.

„Rómában már az 5. századtól fogva volt temploma. Toursi Szent Gergely arról számolt be, hogy Galliában ereklyéit is tisztelték, és a Merovingok ősatyjuknak tekintették. Mainzban Sidonius püspök építtetett a szentnek egy bazilikát, amelyre Venantius Fortunatus készített fölíratot. Angliában és Skóciában már az angolszász időkben meglehetősen nagy tekintélye volt szentünknek. Meg kell azonban azt is állapítanunk, hogy György tisztelete Európában a középkorban volt a legerősebb: mint általában a lovagok oltalmazója és a zarándokok meg a német lovagrend védőszentje kiemelkedő helyen állt. Rövid ideig a Dardanellák is az ő nevét viselték.

Különösképpen nagy volt György tekintélye a középkori Angliában. Oroszlánszívű Richárdnak személyes védőszentje volt, és III. Henrik idejében az 1222. évi oxfordi nemzeti zsinaton az angol királyság oltalmazójává nyilvánították. A szigetországnak több mint 160 templomát szentelték Györgynek, s ünnepét kötelezővé tették. III. Eduárdtól ered az angol hadsereg csatakiáltása: 'Szent Györggyel Angliáért!' Ő alapította a Szent György- vagy térdszalag-rendet (1348). A szent lovag tisztelete V. Henrik idejében érte el a csúcspontját, amikor a canterburyi érsek rendelkezése szerint Szent György ünnepe ugyanazt a liturgiai rangot kapta, mint a karácsony. A reformáció ellenére az anglikán egyház is megőrizte György iránti szeretetét. E tényt szemlélve nem jelentéktelen dolog, hogy a XX. század elején XIV. Benedek pápa Szent Györgyöt újból Anglia védőszentjének nyilvánította [továbbá II. János Pál pápa 2000-ben mindezt megerősítette az új Misszáléban].

Szent György azonban a középkorban sem kizárólag a lovagi és nemesi rend szentje, hanem egyúttal az egész népé is mint segítőszent. Amennyivel csökkent a lovagi párviadatok megszűntével a népszerűsége, ugyanannyival növekedett is a sárkányölő motívumra épülő misztériumjátékok születésével. Egyszerre volt védőszentje a parasztnak, lovaiknak és állatállományuknak. A naptárban elfoglalt helye adta neki azt a feladatkört, hogy a tavaszkezdet számos ősi népszokását 'megkeresztelje'. György pártfogását keresték továbbá a zsoldoskatonák és fegyverszállítók, a puskművesek és a páncélnövészek is. Mint olyan szentnek, aki oltalmába fogadott lovagokat, katonákat és parasztokat egyaránt, el kellett tőrníe, hogy nemcsak a harcos hit -- vagy amit annak tartottak -- veszedelmeiben kérték közbenjárását és segítségét, hanem olyan emberi bajokban is, amilyen a szifilisz, a kígyómárá, a pestis és a lepra.”

Országok és városok patrónusa

Szent György ma is védőszentje országoknak, tartományoknak, tájaknak: *Anglia, Bulgária, Ethiopia, Gozo* (Málta), *Görögország, Grúzia* (az ország a nevét az ország védőszentje, Szent György után kapta, így lett Georgia, aminek az orosz változata a Grúzia), *Kanada, Kappadókia* (Törökország), *Katalónia* (Spanyolország), *Limburg egyházközség* (Németország), *Litvánia, Montenegro, Németország, Málta, Palesztina, Portugália, Szerbia*. Legújabbban pedig, 2006-ban, Tirol választotta védőszentjének¹², ahol máig élő hagyomány a határbejárás (processus) Szent György napján.

Városoknak: *Amersfoort* (hollandia), *Aragon* (Spanyolország), *Beirut* (Libanon), *Ferrara* (Olaszország), *Freiburg* (Németország), *Genova* (Olaszország), *Haldern* (Németország), *Heide* (Németország), *Isztambul* (Konstantinápoly – Törökország), *Ljubljana* (Szlovénia), *Lod* (Izrael), *Modica* (Sziília), *Moszkva* (Oroszország), *Nerola* (Olaszország), *Ptuj* (Szlovénia), *Qormi* (Málta), *Riano* (Olaszország), *Senj* (Horvátország), *Valencia* (Spanyolország), *Velence* (Olaszország), *Victoria* (Málta).

Monostorok, templomok, kápolnák

Lod (Izrael) városában található ma is Szent György sírja. Áttekinthetetlennek tűnik a patrónusságára alapított templomok köre és száma, óriási gyűjtőmunkával lehetne csak hozzávetőlegesen körülhatárolni (amire most nem vállalkozok). Például Libanonban mintegy

harminc templom ma is az ő nevére van felszentelve. Grúziában, annak ellenére, hogy a sztálini diktatúra során több ezer templomot romboltak le, ma is 365 templom viseli a Georgios szent nevét. Az etiópiai Lalibela világhírű szikla-templomai közül egy (lásd: a képen) Szent Györgynek felszentelt.

Tiszteletére Indiában (Kerala, Madras), Malajziában, Szingapúrban is építettek katedrálisokat. Rendkívüli rajongás övezi Brazíliában, főképp Rio de Janeiróban, amelyet a portugáliai tisztelet alapozott meg. Lehetne még hosszan sorolni a nemzetközi példákat.

¹² <http://www.mult-kor.hu/cikk.php?article=13386> – 2007. november

A történeti Magyarországon számos Árpád-kori alapítású, főképp nemzeti monostorunk és templomunk választotta patrónusául Szent György vitézt (lásd: a „B” Mellékletben). A magyarság pogány virtusa örökségét részben így spiritualizálta a kereszténységbe, és a harcos magyar lelkületet így transzformálta Krisztus lelki vitézeivé a szerzetesrendekbe.

Szent György napjainkban kimutatható, még létező patrocíniumai csupán töredékei a jóval hatalmasabb és jelentősebb középkori hazai kultusznak. De még így is rendkívül jelentős lista állítható össze (lásd: „B” Melléklet) a Szent György nevére alapított és felszentelt templomokból, kápolnákból.¹³

Lovagrendek

„IN VERITATE IUSTUS SUM HUIC FRATERNALI SOCIETATI”

(„Valósággal igaz vagyok e testvéri társaság iránt.”)

A magyarországi alapítású Szent György Lovagrend¹⁴ a legrégebbi világi lovagrend, a korábban alakult lovagrendek mind egyházi lovagrendek voltak. 1326. április 24-én, Szent György napján Károly Róbert király Boleszló esztergomi érsek és a magyar püspöki kar jelenlétében hozta nyilvánosságra a rend statútumát Visegrádban, azonban egyes kutatók szerint a rendet 3 évvel korábban alapították. A lovagok világi és egyházi szolgálatokat egyaránt elláttak. Egyházi feladatukból fakadt a kereszténység védelme, az ünnepek fényének biztosítása, a gyöngék, a szegények és elesettek védelme, támogatása. Ők óvták a király és az udvartartás szereplőinek biztonságát, ők őrizték az 1323-ban a visegrádi fellegrádba szállított Szent Koronát, emellett lovagi tornákon ők látták el a király kíséretét és a szabályok ellenőrzését.

A rend alkotmányát 1990-ben régi szellemben, de a 20. század végi követelményeknek megfelelően felújították. A lovagrend több területen tevékenykedik: hagyományápolás, ezen belül a történelmi évfordulók megünneplése, a középkori kutatások elősegítése és publikálása; oktatás, tudományos összejövetelek szervezése; lelki gondozás; adományok és segélyek gyűjtése.

¹³ Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, 1977, I.: 305. p.

¹⁴ http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Gy%C3%B6rgy_Lovagrend – 2007. november

Ünnepek

Csoportok ünnepei: mezőgazdasági munkások, földművesek, állattenyésztők, íjászok, fegyverkovácsok, cserkészek, hentesek és mészárosok, lovagok, úrlovasok, kereszties vitézek, harcosok, leprások, pestisesek, nyergesek, juhászok és juhaik, katonák, szifiliszesek és a szabadkőművesek patrónusa fő ünnepnapja április 23-a, Grúziában május 6-a és november 23-a, az orosz ortodox egyházban november 3-a, Bulgáriában január 9-e egyben a hadsereg napja, Máltán pedig június negyedik vasárnapja (Gozón július harmadik vasárnapja).¹⁵

Az itt nem részletezett magyar Szent György napi hagyomány gazdagságáról annyit, hogy Bálint Sándor alapvető jelentőségű könyvében¹⁶ a legterjedelmesebb fejezet.

Államiság jelképek, kitüntetések

Szent György a katonaszentek zászlóvivőjének a zászlójára a kutatás és a képzelet a híres vörös keresztet, a Szent György-keresztet helyezi. A „véres kereszt” a legendás harcmódból, a harc előtti keresztvetésből ered. Ebből az alapváltozattól bontakozik ki aztán a többi, ma is használatos zászló.

	1300 körül Anglia zászlaja, Szent György Kereszt néven is ismert Fehér mezőn vörös kereszt
	1801 – A Union Flag, népszerű nevén a Union Jack, az Egyesült Királyság zászlajaként használják Anglia, Skócia és Írország Szent Patrick zászlójának egymásra vetítése
	City of London zászlaja. Vörös kereszt fehér mezőn, vörös karddal a felsőszögben
	1924–1972 Észak-Írország zászlaja, más nevén az Ulster Banner Vörös kereszt fehér mezőn, rajta a hat megyét jelképező csillag a korona felségjelét viseli, és Ulster vörös kézfeje díszíti azt
	Grúzia hivatalos állami zászlója az úgynevezett ’öt kereszties zászló’; 2004-es bevezetése előtt egy nemzeti identitású politikai párt, nevezetesen az Egyesült Nemzeti Mozgalom szimbóluma volt, illetve még korábban a középkori Grúzia lobogója.
	Moszkvai Császárság zászlaja. A címerben Szent György látható, fehér páncélzatban és fehér lovon, amint kék pajzsával és kék köpenyében küzd a gonoszt megtestesítő sárkány ellen. Színei a mai Oroszország zászlóján

¹⁵ <http://www.catholic-forum.com/saints/saintg05.htm> – 2007. november

¹⁶ Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, 1977, I.: 293-314. p.

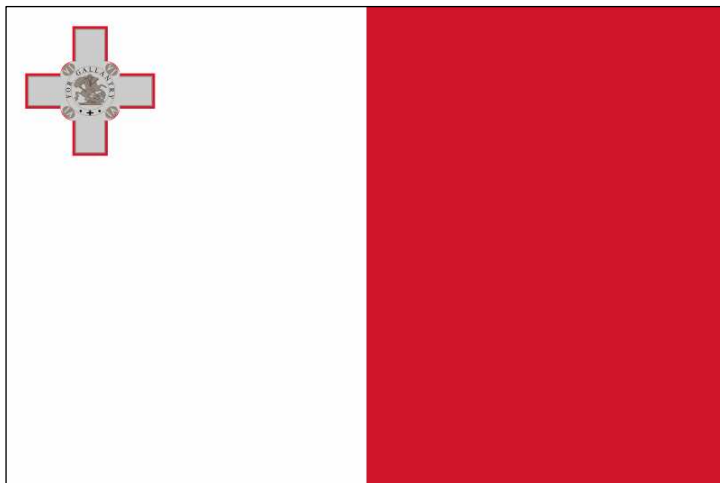
	Montreal zászlaja
	Barcelona zászlaja
	Milánó zászlaja
	Genova zászlaja
	Guernsey zászlaja

'Order of the Garter'. 1348 óta minden év júniusában Windsor kastélyában rendezik meg az úgynevezett Garter ceremóniát, amely III. Edvárd franciákkal szembeni győzelmére emlékeztet. Az 'Order of the Garter', a térdszalagrend átadásának ünnepe, amely a csatában hősiessen helytálló bátor harcosokat illette meg. A 'Order of the Garter', a legendák szerint egy női harisnyakötőről kapta a nevét. A híres harisnyakötőt, amely világoskék színével akkoriban igencsak intim ruhadarab látszatát keltette, a szép Joan, Salisbury grófnője viselte a

Calais elfoglalásának tiszteletére tartott bálon. Tánc közben azonban történt egy kis kellemetlenség, a harisnyakötő kioldódott, és a sok kíváncsi szemlélődő előtt a földre esett. Az udvari intrikusok azonnal tárgyalni kezdték a felháborító eseményt, a király azonban védelmébe vette a hölgyet. Kijelentette, hogy ezentúl a harisnyakötő magas rangú kitüntetéssé válik, majd egy háborúban érdemeket elérő férfiú nyakába akasztotta. A térdszalagrend kitüntetései azóta is értékes elismerésnek számítanak.

A windsori ünnepség keretében ma is az angol királynő adja át a nagy megtiszteltésnek számító kitüntéseket a kastély Kékszalagrend termében, ahova csak azok léphetnek be, akik a legtöbbet tették az országért.¹⁷

A Máltai Köztársaság népe a második világháborúban elszendvedett megpróbáltatásokért és hősiességéért megkapta Angliától a legbecsesebb kitüntetést, a Szent György Keresztet, melyet zászlójába hímzett.

A máltai zászló két színe a Máltai Lovagrend jelképére

vezethető vissza, amely egy fehér színű nyolcágú máltai kereszt volt a vörös mezőn. Ebből alakult ki a máltai címerpajzs, amely függőlegesen osztott, fehér és vörös színű lett. A nemzeti zászlót 1943-ban készítették, amely fehér és vörös színű függőleges sávokból állt, a felsőszögben a VI. György király által adományozott Szent György-rend ezüstsínű keresztjét helyezték el egy keskeny vörös éllel kiegészítve. A kereszt közepén lévő korongon Szent György alakja látható, amint egy sárkánnyal küzd. A korong körirata 'For Gallantry' (A hősiesség batorságért).

A cserkészlet megalapítója Sir Baden-Powell angol volt, és Anglia védőszentjét, Szent Györgyöt találta a legalkalmasabbnak arra, hogy a Világcserekészlet égi oltalmazójává váljék. Szent György legendáját olvasva olyan tiszta jellem tárul elénk, amilyennek magunkat szeretnénk látni. Példakép tehát, az egész világ ifjúságának példaképe.

Mint radieszteziái jelenség

Szent György tiszteletére a régi hagyomány azért emelt szentélyeket, majd templomokat, hogy az életet károsító erőket e szent segítségével távol tartsa. Szentélyei és templomai hegyeken, dombokon álltak és olyan pontokat jelöltek, amelyek egybeestek a térhálós szerkezetű földszugárzások csomópontjaival. E szent helyek a mesterségesen emelt halmokkal együtt a föld mágneses áramlási vonalait tették láthatóvá.

¹⁷ <http://www.sulinet.hu/nyelv/oktatas/windsorkast.html> – 2007. november

Az ezeken a csomópontokon (szent helyeken) átáramló földi energiák¹⁸ az év meghatározott időpontjában – összefüggésben az egyes bolygók vagy csillagképek égi helyzetével (kelés, delelés, nyugvás, átvonulás) – érik el működésük csúcspontját. A környékükön a búcsúk napjai ma is egybe esnek, ezekkel a kozmikus időpontokkal. A földi mágneses erővonalak kereszteződési pontjaiban nem érvényesülnek a negatív, ártó, egészségkárosító hatások. Néphagyományunk a csomópontokon átmenő vonalakat *sárkányvonalak*nak, tündéráramoknak nevezi. Szent Györgynek a sárkány feletti győzelme éppen ezeknek az ártó földi energiáknak a semlegesítését jeleníti meg a szakrális földművelés kereteibe ágyazva. A mostani vasbetonkupola feltehetően blokkolja a Szent György-csomópont kisugárzását, s valószínűleg erősen árnyékolja délkeleten a Szent Mihály-székesegyház északi főfala, illetve az északnyugati oldalon a volt szemináriumi épület (ma egyetemi kollégium) déli főfala.

A Szent György-vonalak jelentőségét a mai ember mindennapi életében nem ismeri föl. Azt azonban tudhatjuk, hogy ezeken a helyeken építették fel a katedrálisokat, kápolnákat úgy, hogy maga a kereszteződés pont az oltár elé essen. A szertartást végző pap ide állt be, és mint egy dimenziókapun áradtak át a szellemi erők. Számos esetben figyeltek itt meg spontán gyógyulásokat, ezért az ide zarándokló emberek hite is jelentős erőket halmozott fel.¹⁹

¹⁸ A Föld, az égitestek és minden létező, sugárzást bocsát ki. A kozmosz és a Föld között egy egyenes és jórészt térhálós szerkezetű, nagyjából szimmetrikus energiamező található. Ez az erőter, a Föld mélyebb rétegeitől a kozmikus távolságokig terjedve hat és befolyásolja az élőlények életfunkcióit. Gyűjtőfogalommal földszugárzásnak hívjuk őket, bár a földszugárzás nem egységes, hanem nagyon sok összetevőből álló rendszer, időben, térben változik és van dinamikája. Ez az egységes energiarendszer azonban, hasonlóan a fényhez, amikor az egy prizmán áthalad, összetevőire bomlik és ezek az összetevők a továbbiakban a rájuk jellemző tulajdonságokat hordozzák. Így jönnek létre a földszugárzások, a negatív radieszétsízi teretek különböző típusai is. A föld elektromágneses erőterei szabályos hálókat képeznek, amelyeket eltérő polarításokkal és intenzitásokkal rendelkező sávok alkotják, melyek közepe mindig egy Szent György-vonal. A Szent György-vonalat két oldalról szimmetrikusan körülvevő vonalak közé tartozik a Ley-vonal, melynek polaritása mindig negatív. Ez zárja le tulajdonképpen a Szent György-struktúrát. E struktúrák találkozási pontjai – e maguk a sávok is – rendkívül fontosak voltak az ember számára a történelem folyamán. Az itt található energiakonzentráció hatalmas. Elődeink ismerték e struktúrákat és tudták, hogy jobb ezeket elkerülni, illetve kultikus célokra használni. Rövid ideig lehet rajtuk tartózkodni, de élni (lakni) nem. Ezeken a pontokon olyan erős energetizáló (töltő) tér található, ami pár perces ott tartózkodás alatt képes feltölteni, sőt túltölteni egy energiaszegény aurát. Feltehető, hogy a Szent György-kápolna legalább két ilyen Szent György-vonal metszéspontján állhattott, amelynek eredeti karakteréről semmit sem tudunk...

¹⁹ http://www.napfenyes.hu/eletmod_es_gyogyitas/a_fold_es_egyeb_energetikai_sugarzasokrol.html - 2007. május 10.

Abban az esetben, ha valaki ebben a sugárzásban eltölt egy- két hetet, az immunrendszere felerősödik, az egészséges állapot helyreáll.²⁰ A gyógyhelyek, búcsújáró helyek mindegyike erős Szent György- vagy Ley-vonalak, kereszteződések közelében található!²¹

A leblokkolt szent helyek helyreállítására Marko Pogacnik²² olyan módszereket alakított ki, melyek segítségével megismerhetjük és gyógyíthatjuk a Föld finomanyagi élettereit. Ilyen eljárások, például a gyógyító ének, a színek, a litopunktúra alkalmazása, a tánc, a vizualizáció és az ima.

Szent György átértékelése és a muszlim érzékenység

Nem kerülhető meg korunk egyik alapvető problémája, a különböző címeken való „keresztény” beavatkozás az iszlám országokban, amelyek következtében kölcsönösen átértékelődnek a különböző kultúrák szimbólumai. A muszlim érzékenység számára, nemcsak történeti értelemben túlságosan harcias és sértő Szent György alakja. Angliában törekvések mutatkoznak arra, hogy Szent György helyett inkább Szent Alban vértanút szeretnék védőszentjükké tenni. S nemcsak azért, mert Szent György életéről kevés történeti adat van, s inkább úgynevezett ’gyűjtő’ legendás alakja több vértanúnak, és Szent Alban viszont a III. században élő első brit vértanú volt, hanem mert alakja mára ironikusan ellentmondásossá vált. Az angol mega-védőszent félig török, félig palesztin származású – „idegen vér”. Egyébként a muszlim vértanú-irodalom ugyancsak ismer egy teljesen hasonló életrajzú alakot, akit Al Khadrnak hívnak. Védelmeső és gyógyító erejű mindkettő, a keresztény és a muszlim patrónus is. Anthony Cooney²³ pedig megtalálta a helyes szemléletet: „*Szent György egy ökumenikus szent*”. Annyi bizonyos, hogy Szent György inspiráló alakja minden határon átnyúlik, mert valami nagyon mélyet érint meg minden emberben: védelmeső kardjával-példájával levágja az emberben lapuló-tomboló sárkánygőg-tudatlanság-előítélet hidrafejét.

²⁰ <http://www.bencze-marosi.hu/kisszotar7.html> - 2007. május 9.

²¹ http://www.fengshuiradiesztezia.hu/foldsugarzasok_fajtai.html - 2007. május (Lásd még: „Bármely tetszőleges térképen bejelölt 10 000 négyzetkilométernyi átlagos területen elvileg mintegy: százötven Szent György-vonal, 22 500 kiemelt fontosságú Föld akupunktúrás pont, 300 Ley-vonal, 100 000 db templom építésére alkalmas kereszteződési pont, 20 db Szent György-hálókat alkotott egyidejű és nagy pontosságú közös csomópont található.”)

In: <http://www.asztromokus.hu/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=16624> – 2007. május 10.)

²² Marko Pogacnik: *A Föld gyógyítása*. Budapest, 1999, Bioenergetic Kiadó, 189 p. (Lásd még: „Mindig jelet, vagy ahogy én hívom őket, kozmogrammokat vések a köveimre, amelyek hatnak a hely szellemi energiaszintjére és a rávéssett szimbólumok révén a hely információtartalmára is. Hasonlóan, mint ahogy az embert testileg és pszichikusan is gyógyítják. A szobrok új generációjának felállítására tett javaslatomban, kiválasztottam néhány pontot Ljubljánában mint akupunktúrás pontokat, és néhány szimbolikus alakot, mivel a jelen lévő szobroknak új információt, új impulzusokat kell hozni a városba...” – <http://web.axelero.hu/t3t/reiki/pogacnik.htm> - 2006. szeptember 21.)

²³ Anthony Cooney: *Story of Saint George: The Life and Legend of England's Patron Saint*. London, 1999., This England Books, 96 p.

IV. A veszprémi Szent György kápolna reszakralizálása

Szent György ábrázolásai

Sárkányölő Szent György eddig ismert legkorábbi ábrázolása²⁴ látható egy i. sz. 260 körül készült és most feltárt mozaikpadlón a szíriai Palmyrában (lásd a képen). A régészek szerint talán itt formálódhatott ki a sárkányölés legendája is. A szakértők szerint ez a kor egyik legjobb állapotban előkerült mozaikja, és talán ez lehet a Szent György legenda egyik mértékadó forrása is. Az egyik palmyrai étkésző feltárása közben előkerült mo-

zaik Bellerophon, a görög mitológia hőseit egy kiméra megölése közben ábrázolja. A harcos vörös tollforgós római sisakot visel és felette két sas tartja a győzelem koszorúját. Bellerophon a szárnyas Pegazuson lovagol és lándzsáját a kiméra oroslánfejének szegezi, ám a szörny másik két feje - a farka helyén lévő kígyófej és a hátán a kecskefej - sziszegnek rá. A hős szokatlan módon nadrágot és hímzett tunikát visel, mely nem a római, hanem Palmyra szásszánida perzsa szomszédainál volt szokásos viselet; illetve egy olyan köpeny borítja a hátát, mely a palmyrai arisztokratákra volt jellemző. Az ábrázolás így azt példázhatja, hogy a római kultúra végváraként a Mediterráneum és az Eufrátesz közt elterülő város társadalmát mindkét irányból komoly hatások érték.

²⁴ A mozaikot felfedező lengyel régész Michal Gawlikowski szerint azért különleges ez a felfedezés, mert „a nyugati provinciákban több tucat késő-római Bellerophon ábrázoló padlóburkolat ismert, ám a Közel-keleten ez az első, amire rábukkantunk”. Dr. Gawlikowski szerint a mozaik politikai olvasatában a kiméra Palmyra szásszánida támadóit szimbolizálja, akiket egy helyi vezető, Odainat – akit Bellerophon személyesít meg – 259-ben pyrrhusi győzelemmel vert vissza, ám úgy, hogy még a római császár, Valerius is fogásba esett. Odainat római szenátor volt, bár Gawlikowski szerint igen valószínű, hogy sosem hagyta el életében Szíriát. Győzelme után felvette a „Királyok királya” nevet. 267-ben bekövetkező halála után felesége, Zenobia vette át a térség irányítását egy akkora területen, mely egész Egyiptomig húzódott, ám nem sokkal később Aurelianus császár elfogta és bebörtönözte. – <http://www.multkor.hu/cikk.php?article=10313> – 2007. november

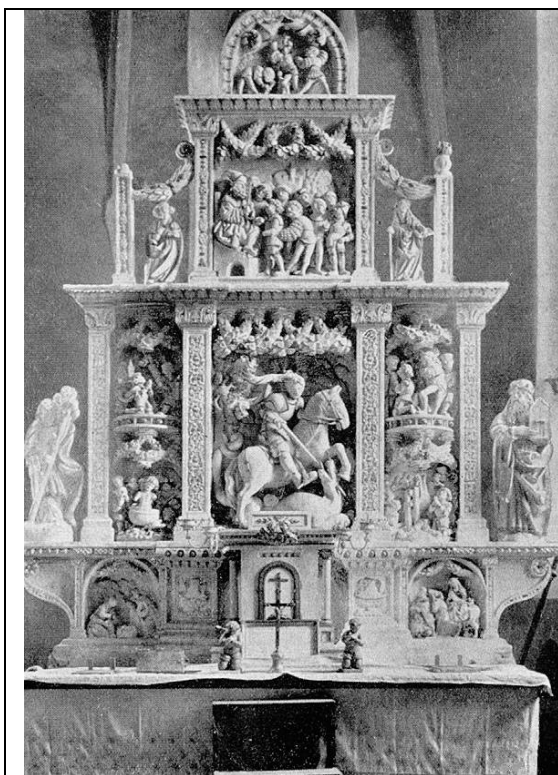
Szent György attribútumai²⁵: lovagi vértet, kard, pajzs, lándzsa, zászló vörös kereszttel, lovon; sárkány; megszabadított királylány. Szent György a keleti és nyugati egyházban egyaránt a legnépszerűbb és leggyakrabban ábrázolt szentek közé tartozik.

Szent György ábrázolásának freskói, képei, szobrai, érméi alapvetően a mélybe gyökerező magyar táltoshagyományok keresztény színezetűvé vált tükröződései, amelyek a démoni erők okozta szorongások mágikus feloldásai inkább, mint a szent artisztikus tisztelete. Az ábrázolások²⁶, megidézések funkciója, hogy Szent György alakja, jele űzze és rettentse el a 'gonoszt', a sorscsapások ezer fajtáját-fejét. Ugyanakkor Szent György védelmező erején túl, ő az aki a tél rabságából felszabadítja a felfénylő és a tavaszban kibontakozó Napot.

	<p style="text-align: right;"><i>Szent György középkori freskói</i></p> <p>Almakerék (XIV. század, Malmkrog, Malamcrav) Berethalom (XV. század, Biertan) Beszterce (XV. század, Bistrica) Besztercebánya (XV. század) Feketegyarmat Garamszentbenedek (XV. század, Hronsky Benadik) <i>Jáké (XIII. század) – főapostolis freskója – lásd a képen</i> Kristyor (XIV. század, Cristior) Lesnyek (XV. század, Leşnic) Máramarossziget (XIV. század – elpusztult) Mártonhely (Martjanci) Nagyszombat (XV. század) Ócsa (1300) Radvány (Radvan) Rakacszend (XV. század) Ribice (1417, Ribița) Rimabánya (XV. század, Rimavská Bana) Segesvár (Sighișoara) <i>Szentsimon (1423 – lásd a képen)</i> Velemér (1378) Vizsoly (XIV. század)</p>
	

²⁵ A keresztény művészet lexikona. 1986, 111. p.

²⁶ Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, 1977, I.: 306-307. p.

Oltárok:

Pozsony (1378)

Pozsonyszentgyörgy (1515-20, márvány – lásd a képen)

Sopron (1398)

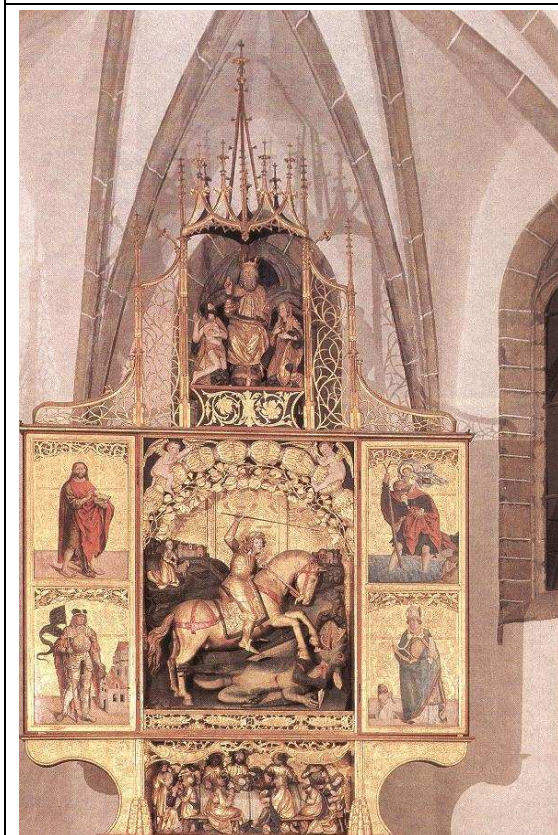
Gyulafehérvár (1472)

Veszprém (1486)

Körmöcbánya (1490)

Selmezbánya (XVI. század eleje)

Eperjes (1513)

Szárnyasoltárok:

Almakerék (1410)

Bakabánya (1490, Pukanz, Pukanec)

Bártfa (1460, 1524)

Esztergom (1490, 1494, 1500, 1520 – Keresztény Múzeum)

Hizsnyó (1508, Chyžné)

Budapest (1440 – Szépművészeti Múzeum)

Kassa (154 – múzeum)

Kisszeben (1520, Sabinov)

Ludrófalva (1510, Ludrová)

Malompatak (1480, Müldenbach, Mlynica)

Mosóc (1470, Mošovce)

Pónik (1512, Poniky)

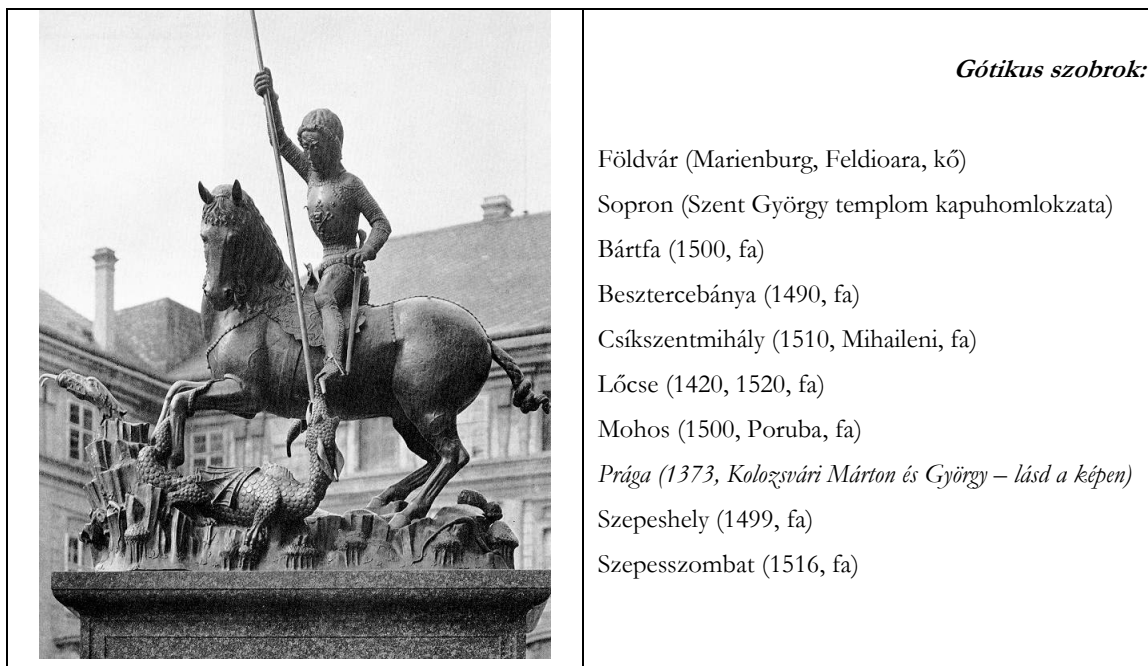
Somogyom (1500, Schmiegen, Šmig)

Szászbogács (1518, Bogeschdord, Bagaciu)

Szepeshely (1470)

Szepesszombat (1516, Spišska Sobota – lásd a képen)

Zsidve (1508, Seiden, Jidveu)

A Magyar Szent Korona Szent György ábrázolása és a fejereklye

A szent korona alsó, ún. bizánci részén Szent György képe látható. Szent Demeterrel együtt ők ketten kerültek föl a Magyar Szent Koronára katonaszentként Szent Damján és Szent Kozma orvosszentes társaságában. Mielőtt alaposabban megvizsgálánk a koronán látható képet, nézzünk utána a koronával csaknem egyrangú értékű szent ereklyének, Szent György fejének.

A veszprémi Szent György-kápolna a 10. századtól hirdette a magyar Szent György-kultuszt a középkorban. Szent István király a bizánci császárral vezetett bolgár hadjárata során egy időre megszerezte az ohridi érseki székhelyen őrzött Szent György ereklyét. A felejtés több évszázados porfelhőin túl bontakozik ki az eltűnt Szent György-kultusz. A veszprémi kápolnája egykor sugárzó fókuszpontjában, az ereklyetartóban őrzött, Szent György fejereklyéje előtt hangzott fel Szent Imre fogadalma: „*Úr Isten! Az egész világ kormányzója s az emberi gyengeség segítője, ki elveszed a fejedelmek lelkét, és rettenetes vagy a föld királyai előtt, teljesítsd bennem a te tetszésedet.*”²⁷ Szent György fejereklyéje előtt térdelt Nagy Lajos király, és hasonlóan a Szentföldre induló seregek királyaihoz, hercegeihez és vezéreihöz, a kereszténység legfőbb példaadó földi védelmezőjéhez, Szent Györgyhez – még egy adományozó levélben is –, ekképpen imádkozik:

²⁷ Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém, 1977, Veszprém Megyei levéltár Kiadványai 1. 75. p.

„...mindenható Isten és Szent György dicső vértanú, a lovagok fejedelmének tiszteletére, kinek lovagi jelvényeivel a többi földi fejedelmek közt mi is ékeskedünk, s **kinek dicsőséges feje örök kincs-ként a veszprémi egyházban van**, óhajtván, hogy ugyanezen vértanú közbenjárásával itt és a jövőendő életben segítsünk,...”²⁸

A Szent György-kápolna kiemelkedő jelentőségű, nemzetközi fogadalmi- és búcsújáró hely volt. Utoljára konkrétan, 1358-ban Nagy Lajos király, a fenti oklevelében utalt Szent György fejedelmére. A kápolnát Zsigmond király is²⁹ felkereste 1401-ben, amiből arra következtethetünk, hogy még királyi látogatásra méltó hely volt. Aztán 1486-ban Vetési Albert veszprémi püspök felújította a kápolnát, s a szokástól eltérően nem a székesegyház altemplomába, hanem ide temetkezett³⁰. A kápolna ezt követően elveszti minden jelentőségét, és legközelebb ötszáz év múlva bukkan elő a földből. A Magyar Királyság egykor nemzetközileg is jegyzett zarándok-kápolnája ma kicsinyke múzeum.

*

A rendkívül különös és különleges Magyar Szent Korona alsó pántján helyezték el Szent György képét, tehát a földi világban. A rá jellemző attribútumokkal, fegyverrel és pajzzsal a kezében, és római katonai ruhában. Tekintetét befelé, a korona másik oldalán elhelyezett harcostárs, Damján felé veti. A felirat a nevét ógörögül adja meg, amely nyelv ma is használatos a pappá szentelésben és a templomszentelésben. A korona tervezője azokat a szenteket választotta példaképnek, amelyek védőszenteknek bizonyultak

egy keresztény uralkodó számára (Kozma, Damján, András, Fülöp, György és Demeter). A Szent Korona valamennyi ábrázolt személye örmény típusú; legklasszikusabb a két angyal ábrázolása. A Isten égi és földi birodalmának egybeszövése klasszikusan a Magyar Szent Koronában csúcsonyul ki.³¹ Alsó pánt fölött középen Jézus Krisztus vezeti le az égi világot, a földet jelképező alsó pántra. Mellette-alatta balra (a korona centrumából, belülről nézve) Gábrriel oldalán Szent Demetert, jobbra Mihály oldalán Szent Györgyöt jeleníti meg.

²⁸ U.o. 78. p.

²⁹ Gutheil Jenő – H. Gyürky Katalin – Erdei Ferenc – Koppány Tibor: A veszprémi Szent György egyház és konzerválása. Műemlékvédelem 1960/4. 136-137. p.

³⁰ Balassa László – Kralovánszky Alán: Veszprém. Vp., 1983., Panoráma, 77. p.

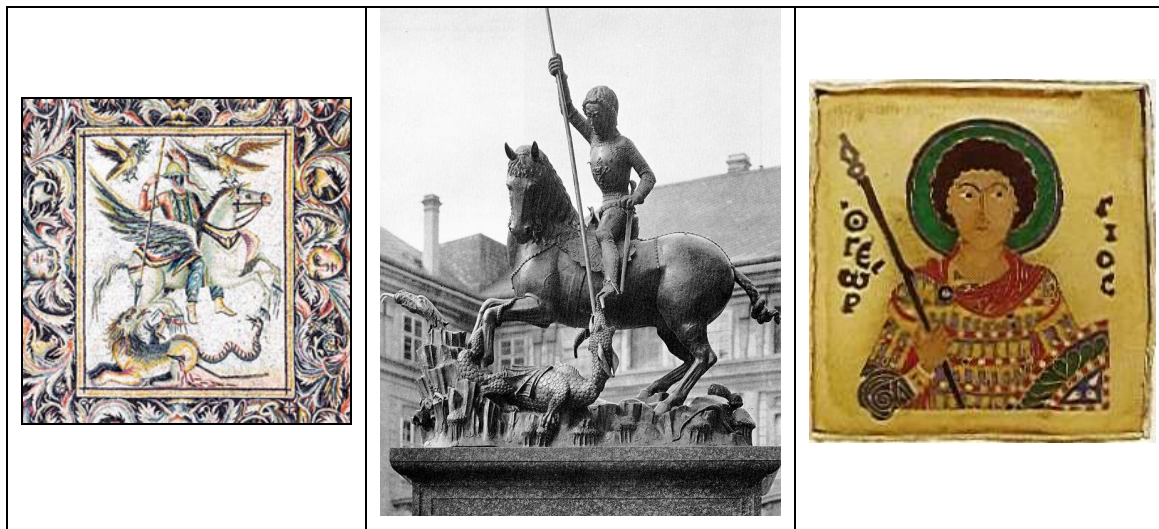
³¹ Kiszely István: A magyar nép őstörténete. Titkok Koronája (A Magyar Szent Korona). <http://istvandr.kiszely.hu/ostortenet/038.html> - 2007. november

Ezek a szentek nem véletlenszerűen kerültek sem sorba, sem párba. Hiszen amit Szent Mihály az égben művelt, hogy tudniillik a Sátánt sárkány képében letaszította - ahogy a Jelenések könyvében meg vagyon írva -, lényegileg ugyanezt teszi egy emelettel lejjebb Szent György. Ő a földszinten, a föld alól előbújó sárkányt semmisíti meg.

Anélkül, hogy belemennénk a Szent Korona körül kialakult indulat- és hipotézisdarázsfelhőbe, azt elfogadni természetes, hogy a koronán történt Szent György ábrázolásnak rendkívüli rangja volt, és van.

A lenyűgöző gazdagságú ábrázolások tengeréből hármat emelek ki. Az eljáróban bemutatott legrégebbnek tűnő palmyrai mozaikot, a Kolozsvári fivérek szobrát, a harmadikként pedig a Magyar Szent Korona Szent György ábrázolását.

Mindegyik más és más értékeivel teszi lehetővé a rituális KOMMEMORIZÁCIÓT, és létrehívják a rituális KONTEXTUST. De eredeti helyükön egy lényeges feltételre nem tartanak igényt, nem igényelnek konkrét rituális teret – épületet. Ezért válnak alkalmassá – még másolatként is – arra, hogy másolat formájában egészítsék ki, kontemplációs tartalmuknál fogva tegyék teljessé az ORIENTÁCIÓját épphogy megőrző veszprémi kápolnát.

Mert mindegyik lényegi, immanens módon ad lehetőséget a KOMMEMORIZÁCIÓRA, annak különösen a *divinitás* aspektusát képesek életre kelteni. Megidézik az elveszett Szent György fejerekljét:

- a mozaik kép mint a legelső ábrázolás közül való, s ennek metafizikai rangja van;
- avagy a Kolozsvári fivérek híres gótikus szobra hozza a legenda szinte teljes narratíváját, és ugyanakkor magyar történelmi összefüggéseket teremt;
- s végül a legerőteljesebb hatású a korona Szent György ábrázolása, mind metafizikai rangban, mind az egykori (ismeretlenné tűnt) veszprémi fejerekljével szinkronitásban, s mind a korona többi ábrázoltjával való szimbolikus konnexusait illetően.

A kiválasztott ábrázolások mindegyike kommemorizációs funkciójú ábrázolás, amelyek nagyon gazdag, lényegi és kimeríthetetlen KONTEXTUST hoznak létre, legalábbis a *kontempláció* tudatlan és tudatos elővételével, amelyet kihívnak és kívívnak mindenképp. Ráadásaként mindegyik ábrázolás, mint reprodukciós lehetőség, spirituálisan megteremt maga körül egy láthatatlan szentélyt, amelyet azonosíthatunk immár a készen álló, újra látható szentéllyel, amely nem más, mint – a veszprémi Szent György kápolna.

Ikonológiai transzformáció

Szent György ábrázolt arca a magyar koronán érkezett hazánkba. A Szent György fejereklét Szent István király hozta Veszprémbe, miután 1004-ben II. Baziliosz bizánci császárral együtt vívott csatát a bolgár cár ellen.³² A veszprémi Szent György egyházban sokan megfordulhattak, nagyon erős vonzása volt az ereklyének, egykor Metód is prédikált³³ itt.

Szent György arca tulajdonképpen megvan. Ikon = képmás, amely a keresztény egyházban a Megváltót, a Szent Szület és a szenteket ábrázoló képek megjelölésére szolgál. Ez az ikon, Szent György számunkra legközvetlenebb módon jelenlévő arca – a Szent Koronán van. Elegendő róla egy ikont készíteni, és elhelyezni a kápolna szentélyében.

³² Gutheil Jenő: Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém, 1977, Veszprém Megyei levéltár Kiadványai 1. 84. p.

³³ U.o.

Ajánlás a Veszprémi Érsekségnek

A kápolnára emlékeztető első kövek 1907-ben, a veszprémi Szent Mihály-székesegyház kezdődő átépítése alkalmával kerül elő, de azokat visszatemették. Ötven évvel később, a mai tér szint alatt, mintegy 130 centiméter mélyen Hungler József veszprémi tanár tárta fel a rotunda kápolna apszisát, a második szakaszban H. Gyürky Katalin rábukkant Vetési Albert reneszánsz püspök vörösmárvány sírjának fedőlapjára. A kápolna feltehetően későromán kori, ám a padlóburkolat áttörése után egy korábbi, kétkaréjos-centrális kápolna bukkant elő, amely „talán valóban azonos a XI. század elején említett kápolnával”.³⁴ Erdei Ferenc és Koppány Tibor a romkert formában történő bemutatást a *gazdag történelmi értékek védelme* miatt elvetette, s védőépületet terveztek. Végül alapos megfontolás után, akkor helyesen, süllyesztett védőépületet építettek, mégpedig egy trapéz alakú vasbetonhéjat.

*

- Feltámasztható-e a Szent György-napi búcsú, amely egyben nyitánya lehetne a veszprémi kulturális (már létező) eseménysorozatoknak (Gizella Napok, országos táncfesztivál, kórus fesztivál, ünnepi játékok, stb.)?
- Hogyan szélesíthető országos avagy nemzetközi méretűvé a veszprémi Szent György-napi búcsú (a magyar -szentgyörgy nevű települések találkozója, Szent György védelme alá tartozó országok találkozója, a Szent György Lovagrend találkozója, stb.)?
- Kialakítható-e a kápolna bemutatása úgy, hogy a Szent György-kultuszt nem csupán muzeológiai formában szolgálja (például a Szent György-zászlók, ikonok, szobrok bemutatása, stb.)?

Ma már talán érdemes volna hinni a kápolna feltámadásában. Rendkívüli szakrális érték szunnyad itt. A lelkünkben bujkáló sárkányt megzabolázó erő.

³⁴ Gutheil Jenő – H. Gyürky Katalin – Erdei Ferenc – Koppány Tibor: A veszprémi Szent György egyház és konzerválása. Műemlékvédelem 1960/4. 139-141. p.

Bibliográfia**Felhasznált irodalom:**

- A KERESZTÉNY MŰVÉSZET LEXIKONA. Szerk.: Jutta Seibert. Ford.: Harmathné Szilágyi Anikó. Bp., 1986., Corvina Kiadó, 328 p.
- A SZENTEK ÉLETE I-II. Szerk.: Dr. Diós István. Bp., 1984., Szent István Társulat, I.: 914 p.
- BALASSA LÁSZLÓ – KRALOVÁNSZKY ALÁN: *Veszprém*. Vp., 1983., Panoráma, 223 p.
- BÁLINT SÁNDOR: *Ünnepi kalendárium* I-II. Bp., 1977., Szent István Társulat, I.: 527 p.
- BIBLIAI LEXIKON. Szerk.: Dr. Herbert Haag. Bp., 1989., Apostoli Szentszék Könyvkiadója, 1969 p.
- CSÁSZÁR LÁSZLÓ: *Későgótikus boltozattípusok Közép Európában* I-II. Építés-Építészettudomány XIX. 1987-88. 1-2. sz., 93-168. p. és 3-4. sz., 407-447. p.
- ENTZ GÉZA: *Gótikus építészet Magyarországon*. Bp., 1974., Magyar Helikon/Corvina,
- ERDEI FERENC – KOPPÁNY TIBOR: *A veszprémi szent György-kápolna romjainak állagvédelme*. Magyar Műemlékvédelem – 1961-62. Budapest, 1966. Akad. Kiad. /Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai III./ 89-91. p.
- GERŐ LÁSZLÓ: *Magyar műemléki ABC*. Budapest, 1984
- GERVERS-MOLNÁR VERA: *A középkori Magyarország rotundái*. Bp., Művészettörténeti Füzetek 4. 1972
- GUTHEIL JENŐ – H. GYÜRKY KATALIN – ERDEI FERENC – KOPPÁNY TIBOR: *A veszprémi Szent György egyház és konzerválása*. Műemlékvédelem 1960/4. 139-141. p.
- GUTHEIL JENŐ: *Az Árpád-kori Veszprém*. Veszprém, 1977, Veszprém Megyei levéltár Kiadványai 1. 390 p.
- GUZSIK TAMÁS: *Tájékoztató rendellenességek a középkori templom építészetében*. Építés-Építészettudomány VII. 1975. 1-2. sz., 91-104. p.
- H. GYÜRKY KATALIN: *A veszprémi Szent György-kápolna*.
<http://www.vpmegye.hu/turist/tematik/egyhazi/egyhazi.htm>, 2005. május 20.
- H. GYÜRKY KATALIN: *Veszprém Székesegyház és Szent György-kápolna*. Budapest, 2000, TKM Egyesület az OMVH támogatásával /Tájak-Korok-Múzeumok Kiskönyvtára 639./ 20 p.
- HORLER MIKLÓS: *Módszertani adalékok a magyar késő középkori építészet kutatásához*. Építés-Építészettudomány XI. 1979. 1-2. sz., 35-48. p.
- HUNGLER JÓZSEF: *Veszprém településtörténete*. Veszprém, Eötvös Károly Megyei Könyvtár, 1988, 383 p.
- JACOBUS DE VORAGINE: *Legenda Aurea*. Szentek csodái és szenvedései. Szerk., ford.: Madas Edit. Bp., 1990., Helikon Kiadó, 333 p.
- IJJAS ANTAL: *Szentek élete I-II.* Bp., 1976., Ecclesia Könyvkiadó, I.: 450 p.
- KISZELY ISTVÁN: *A magyar nép őstörténete. Tűkők Koronája (A Magyar Szent Korona)*.
<http://istvandr.kiszely.hu/ostortenet/038.html> - 2007. november
- KUNSZT GYÖRGY: *A szakrális építészet hermeneutikájáról. Akadémiai székfoglaló*. In: Utóirat. Post Scriptum. A Régi-új Építőművészet melléklete, 2007/3., VII. évfolyam 38. szám, 16-21. p.
- KOROMPAY GYÖRGY: *Veszprém*. Budapest, Műszaki Könyvkiadó, 1957?, 32 p.
- Magyar székesegyházak*. Szerk.: Éri István. Budapest, 1989, Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület, 192 p.
- MARKO POGACNIK: *A Föld gyógyítása*. Budapest, 1999, Bioenergetic Kiadó, 189 p.

- MAROSI ERNŐ: *Építési korszakok- építészettörténelmi szakaszok a magyarországi gótikában*. Építés-Építészettudomány XII. 1979. 1-2. sz., 23-34. p.
- MAROSI ERNŐ: *Megjegyzések a 13. századi magyarországi építészeti kronológiájához*. Építés-Építészettudomány XII. 1980. 1-4. sz., 299-324. p.
- RÉVHELYI ELEMÉR: *A veszprémi vár épületei*. Magyar Építőművészet, 1953. 1-2. sz. 51. p.
- RHÉ GYULA: *Ó-Veszprém*. Veszprém vármegye 1926. december 25.
- MAGYAR KATOLIKUS LEXIKON. IV. kötet. Bp., 1998, Szent István Társulat, 932 p.

Felhasznált internetes oldalak:

10. oldalon: <http://www.mult-kor.hu/cikk.php?article=13386> – 2007. november
11. oldalon: http://hu.wikipedia.org/wiki/Szent_Gy%C3%B6rgy_Lovagrend – 2007. november
15. oldalon:
http://www.napfenyes.hu/eletmod_es_gyogyitas/a_fold_es_egyeb_energetikai_sugarzasokrol.html - 2007. május 10.
- 16 oldalon: <http://www.bencze-marosi.hu/kisszotar7.html> - 2007. május 9.
16. oldalon: http://www.fengshuiradiesztezia.hu/foldsugarzasok_fajtai.html - 2007. május
16. oldalon: <http://www.asztromokus.hu/modules.php?name=Forums&file=viewtopic&p=16624> – 2007. május 10.
16. oldalon: <http://web.axelero.hu/t3t/reiki/pogacnik.htm> - 2006. szeptember 21.
17. oldalon: <http://www.mult-kor.hu/cikk.php?article=10313> – 2007. november
21. oldalon: <http://istvandr.kiszely.hu/ostortenet/038.html> - 2007. november

Válogatott idegennyelvű bibliográfia:

(David Woods – <http://www.ucc.ie/milmart/grgbibliog.html> – 2007. november – alapján)

St. George: A Select Bibliography

Primary Sources

Brooks, E.W. "The Acts of St. George" Le Muséon 38 (1925), 67-115	Passion de S. Georges BHG 670g", Analecta Bollandiana 100 (1982), 87-109
Browne, G.M. The Old Nubian Martyrdom of St. George (Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 575: Louvain, 1998)	Cooney, Anthony: Story of Saint George: The Life and Legend of England's Patron Saint. London, 1999., This England Books, 96 p.
Budge, E.A.W. The Martyrdom and Miracles of St. George of Cappadocia (London, 1888)	Coquin, R.-G. "Complément aux Miracles de Saint Georges", Bulletin de la Société d'archéologie copte 28 (1986-89), 51-73
Budge, E.A.W. George of Lydda, the Patron Saint of England. A Study of the Cultus of St. George in Ethiopia (London, 1930)	Cumont, F. "La Plus Ancienne Légende de saint Georges", Revue d'Histoire des Religions 114 (1936), 5-51
Canart, P. "La collection hagiographique palimpseste du Palatinus Graecus 205 et la	

- Festugière, A.J. *Sainte Thècle, saints Côme et Damien, saints Cyr et Jean, saint Georges* (Paris, 1971)
- Frend, W.H.C. "A Fragment of the Acta Sancti Georgii from Q'asr Ibrim (Egyptian Nubia)", *Analecta Bollandiana* 100 (1982), 79-86
- Garitte, G. "Le panégyrique de S. Georges attribué a Constantin s'Assiout", *Le Muséon* 67 (1954), 271-77
- Krumbacher, K. *Der heilige Georg in der griechischen Überlieferung* (Munich, 1911)
- Noret, J. "Deux avatars du panégyrique de S. Georges par Arcadius de Chypre", *Analecta Bollandiana* 92 (1974), 165-70
- Peeters, P. "Une Passion arménienne de S. Georges", *Analecta Bollandiana* 28 (1910), 249-71
- Academic Secondary Literature on Early and Medieval Cult**
- Astruc, C. "S. Georges à Beyrouth", *Analecta Bollandiana* 77 (1959), 54-62
- Bengston, J. "Saint George and the Formation of English Nationalism", *Journal of Medieval and Early Medieval Studies* 27 (1997), 317-40
- Brownrigg, R.B. *The Collegiate Church of St. George the Martyr Jerusalem* (London, 1946)
- Cantera Montenegro, J. "El dragón de la leyenda de San Jorge", *Archivo español de arte* 247 (1989), 331-44
- Dempsey, C. "St. George the Indigenous Foreigner in Kerala Christianity", *Religion* 28 (1998), 171
- Didi-Huberman, G., Gabretta, R., and Morgaine, M. *Saint Georges et le dragon* (Paris, 1994)
- Esche-Braunfels, S. *Sankt George: Legende, Verehrung, Symbol* (Munich, 1976)
- Fox, D.S., *Saint George with Three Faces* (Windsor Forest, 1983)
- Frend, W.H.C. "Fragments of a Version of the Acta Georgii from Q'asr Ibrim", *Jahrbuch für Antike und Christentum* 32 (1989), 89-104
- Frend, W.H.C. "Martyrdom in East and West: the Saga of St. George of Nobatia and England", in D. Wood (ed.) *Martyrs and Martyrologies: Studies in Church History* 30 (Oxford, 1993), 47-56
- Haddad, H.S. "'Georgic' Cults and Saints of the Levant", *Numen* 16 (1969), 21-39
- Hill, J. "Aelfric, Gelasius, and St. George", *Mediaevalia* 11 (1985), 1-17
- Howell, D. "St. George as Intercessor", *Byzantion* 39 (1969), 123-
- Klivinyi, E. *Der hl. Georg a Legende, Kunst, und religiöser Verehrung* (Graz, 1959)
- Küppers, L. *Der hl. Georg* (Ecklinghausen, 1964)
- Matson, S.A. *St. George and the Dragon: A World-Wide Legend Localised* (London, 1885)
- Mazal, O. "Zur hagiographischen berlieferung und zur Ikonographie des heiligen Georg im byzantinischen Bereich", *Codices manuscripti* 15 (1990), 101-36
- Playne, B. *St. George for Ethiopia* (London, 1954)
- Riches, S. *St. George: Hero, Martyr, and Myth* (Stroud, 2000)
- Setton, K.M. "Saint George's Head", *Speculum* 48 (1973), 1-12
- Six, V. "Der heilige Georg und das Mädchen: Ein orientalisches Motiv und sein Weg nach Äthiopien", *Afrika und Übersee* 77 (1994), 9-30
- Von Taube, O. *Die Darstellungen des hl. Georg in der italienischen Kunst* (Jena, 1910)

Walter, C. "The Origins of the Cult of St. George", *Revue des Études Byzantines* 53 (1995), 295-326

The Continued Cultural Influence of the Cult of St. George in the Modern Age

Simpson, R. "St. George and the Pendragon", in R. Utz and T. Shippey (eds.), *Medievalism in the Modern World* (Turnhout, 1998), 131-53

Art History

Anon. *Icônes de Saint-Georges des Grecs et de la collection de l'Institut (Hellenikon Institutouton Vyzantinon kai Metavyzantinon Spoudon)* (Venice, 1962)

Anon. *San Giorgio e la principessa di Cosmè Tura: Dipinti restaurati per l'officina ferrarese* (Bologna, 1985)

Anon. *San Giorgio tra Ferrara e Praga: un santo guerriero: dalle collezioni estensi a Konopiste* (Ferrara, 1991)

Anon. *St. George, Ruskin, and the Dragon (Exhibition Catalogue)* (Sheffield, 1992)

Blass-Simmen, B. *Sankt Georg - Drachenkampf in der Renaissance: Carpaccio, Raffael, Leonardo* (Berlin, 1991)

Decker, A.E. *The Historiated Relief Icon of St. George in the National Art Museum, Kiev* (MA at University of Maryland, 1997)

Dorsch, K. *Georgszyklen des Mittelalters: ikonographische Studie zu mehrzenigen Darstellungen der Vita des hl. Georg in der abendländischen Kunst unter Einbeziehung von Einzelszenen des Martyriums* (Frankfurt, 1983)

Hublow, K. *The Working of Christ in Man: The Thousand-year-old Frescoes in the Church of St. George on the Island of Reichenau* (Edinburgh, 1979)

Martin, J.F. "Two Paintings from Burne-Jones's "St. George Series" Rediscovered", *Burlington Magazine* 139 (1997), 330

Ovcarov, N. "Sur l'iconographie de St. Georges aux XIe-XIIe siècles", *Byzantinoslavica* 52 (1991), 121-129

Riches, S. "The Lost St George Cycle of St. George's Church, Stamford: an examination of iconography and context", in C. Richmond and E. Scarff (eds.), *St George's Chapel, Windsor, in the late Middle Ages* (Windsor, 2001), 135-50

Riches, S. "The Imagery of the Virgin Mary and St. George in the Stalls of St George's Chapel, Windsor Castle", in L. Keen and E. Scarff (eds.), *Medieval Archaeology, Art and Architecture of the Thames Valley* (London, 2002), 146-54

Veeder, M. *DeWitt St. George and the Dragon in Medieval Spanish Art* (MA at New York University, 1938)

Volbach, W.F. *La bandiera di San Giorgio* (Rome, 1936)

Popular, Devotional, and Children's Literature

Bennett, R. *The Real St. George: A Play in One Act* (Bickley, Kent, 1942)

Caper, E. *St. George and the Dragon: A Puppet Play* (Detroit, 1937)

Carpenter, E. *St. George and the Dragon: A Play in Three Acts for Children* (London, 1908)

Cooney, A. *The Story of Saint George: The Life and Legend of England's Patron Saint* (Cheltenham, 1999)

Hodges, M. & Hyman, T.S. (ill.), *Saint George and the Dragon* (Boston, MA, 1990)

Hronas, G. *The Life of the Great Martyr St. George* (Minneapolis, 1997)

John, D. *St. George and the Dragon* (London, 1961)

Johnson, C. & Smith, H.L. (ill.) St. George and the Dragon (New York, 1920)	Riches, S. St. George: Hero, Martyr and Myth (Stroud, 2000)
Knox, R.A. Saint George the Martyr, Patron of the Kingdom: A Sermon Preached in the Church of St. Silas the Martyr, Kentish Town, on the Eve of the Feast of St. George, 1915 (London, 1915)	Riches, S. "'Seynt george...On whom alle englon hath byleve": St George as a patron saint in late medieval England", History Today 50 (2000), 46-51
McCaughrean, G.& Palin, N. (ill.) Saint George and the Dragon (Oxford, 2000)	Rose, E. St. George and the Fiery Dragon (London, 1963)
Mee, W. A True Account of the Tragic History of St. George and the Dragon (Richmond, Surrey, 1983)	Ryan, J. A Bad Year for Dragons: The Legend of St. George (London, 1986)
Pepler, H.D.C. St. George and the Dragon: A One Act Play (London, 1932)	Stace, C. St. George: Patron Saint of England (London, 2002)

Képek jegyzéke:

- 8/1. Szent György sírja, Lod (Izrael)
<http://en.wikipedia.org/wiki/Lod> – 2007. november
- 10/1. Bete Györgis, Lalibela, XII-XIII. század
http://en.wikipedia.org/wiki/Church_of_St._George%2C_Lalibela – 2007. november
- 12-13/Zászlók.
http://hu.wikipedia.org/wiki/A_brit_z%C3%A1szl%C3%B3k%C3%A9rt%C3%A1ra – 2007. november
- 17/1. Szent György, mozaik, Palmyra (Szíria), 260 körül
<http://www.mult-kor.hu/cikk.php?article=10313>
- 18/1. Szent György, freskó, rk. apásági templom, Ják, 1256 után
<http://muvtor.btk.ppke.hu/romanika/jak-fr1.jpg>
- 18/2. Szent György, freskó, református templom, Szentsimon, 1423
http://www.hung-art.hu/frames.html?magyar/zmisc/falkepek/151_sz/szsimon2.html – 2007. november
- 19/1. Szent György, márvány főoltár, plébániatemplom, Pozsonyszentgyörgy, 1515-20
<http://www.hung-art.hu/frames.html?magyar/k/kolozsv/muvek/index.html> – 2007. november
- 19/2. Szent György, fa főoltár., rk. templom, Szepesszombat, 1516
http://hungart.euoweb.hu/magyar/zmisc/oltar/16_sz/2szepes/index.html – 2007. november
- 20/1. Szent György, bronz szobor, Kolozsvári fivérek, 1373, jelenleg Prága, Národní Galerie
<http://www.hung-art.hu/frames.html?magyar/k/kolozsv/muvek/index.html> – 2007- november
- 21/1. Szent György a koronán, zománc
<http://www.minden-ami-magyar.hu/szk/korona.php?&w=1024>
- 22/1. A Magyar Szent Korona.
<http://www.minden-ami-magyar.hu/szk/korona.php?&w=1024>
- 24/1. Szent György a koronán, zománc
<http://muvtor.btk.ppke.hu/romanika/korona.htm#Gy%F6rgy>

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI ÉS MŰEMLEKI TANSZÉK

MŰEMLEKVÉDELEM SZAKMÉRNÖKI KÉPZÉS 15. CIKLUS

A
VESZPRÉMI SZENT GYÖRGY KÁPOLNA
RESZAKRALIZÁCIÓJÁNAK
ALTERNATÍVÁJA

„A” MELLÉKLET

A VESZPRÉMI SZENT GYÖRGY KÁPOLNA
KEZELÉSI TERVJAVASLATA

Készítette:
KÓSZEGI LAJOS
Veszprém, 2005-2007

„A” MELLÉKLET
KEZELÉSI TERVJAVASLAT

1. BEVEZETÉS	33
1.1. A helyszínről	33
1.2. A helyi közösség és a történeti városkép.....	33
1.3. A Kezelési Terv célkitűzései	34
1.4. A Kezelési Terv státusza	34
1.5. A Kezelési Terv szükségessége	34
2. A HELYSZÍN LEÍRÁSA ÉS JELENTŐSÉGE.....	35
2.1. A helyszín pontos megnevezése.....	35
2.2. A jegyzékbe vétel / védetté nyilvánítás időpontja.....	35
2.3. Elhelyezkedés.....	36
2.4. A helyszín határai és leírása.....	37
2.5. A helyszín jelentőségének bemutatása	37
2.6. A helyszín értékeinek bemutatása.....	38
3. A HELYSZÍN JELENLEGI KEZELÉSÉNEK BEMUTATÁSA.....	40
3.1. Tulajdonosi és egyéb érdekviszonyok bemutatása	40
3.2. A kezelés felelősségi köre	40
3.3. Tervezési-stratégiai keretek	41
4. A KEZELÉSI SZEMPONTOK MEGHATÁROZÁSA ÉS ÉRTÉKELÉSE	42
4.1. A szempontrendszer meghatározása.....	42
4.2. A helyszín sajátosságainak megőrzése.....	42
4.3. Látogatás, bemutatás menedzselése	47
4.4. Kutatás(ok).....	47
5. CSELEKVÉSI PROGRAM.....	48
5.1. Állagmegóvási és műemlékfenntartási feladatok	48
5.2. A kápolna rejtett szakralitásának feltárása és kinyilvánítása.....	51
 FÜGGELÉK	
Fotódokumentáció	52-58

1. BEVEZETÉS

Veszprémben, a várnegyedben, a Szent Mihály székesegyház templomkertjében, 1958-ban tárták fel a román kori kápolna maradványait. A romot alacsony ívű vasbeton héjval fedték le. Ennek a kivételes jelentőségű kápolnának műemlékvédelmi szempontú állapotát, illetve az abból fakadó tevékenységi tervét tartalmazzák a következő lapok.

1.1. A helyszínről

A veszprémi várnegyed és környéke impozáns történeti egység, jelentős kulturális örökség, amelynek talán legjelentősebb értéke, hogy különböző funkciókat befogadó, élő együttes. A Szent György kápolna múzeumi kiállító tér, ám környezete élő funkcióknak ad helyet. Így északon a Pannon Egyetem (korábban szemináriumi épület) kollégiuma, délen pedig közvetlenül a neoromán Szent Mihály székesegyház falához simul. A kápolnával szemben (nyugatra) az érseki egyháztörténeti gyűjtemény neogótikus épülete található. A váregyüttes látogatói mindenképpen elhaladnak a kápolna előtt, midőn végig sétálnak a Vár utcán, Szent István és Boldog Gizella szobraíig, ahonnan kivételes panoráma nyílik a Séd patak völgyére, a Bakonyra.

1.2. A helyi közösség és a történeti városkép

Boldog Gizella tette meg Veszprémet „a királynék városá”-nak, a magyar királynékat a veszprémi püspök koronázta. 200 éven át itt őrizték a királynéi koronát. Ezért is emlékezik

a város 1991 óta, minden év tavaszán, rendezvénysorozattal, szeretett királynéjára a Gizella Napokon. Ekkor adják át a város legrangosabb kulturális kitüntetését: a Gizella-díjat.

A váregyüttes jelentősége, hogy kontinuitásban él benne a múlt-jelen-jövő. Ma is lakott a veszprémi vár, amely alapvetően igazságügyi, egyházi, oktatási, közművelődési funkciókat szolgál. 2003 óta a várban tartják nyaranta a Veszprémi Ünnepi Játékok koncertjeit, továbbá Vivace nemzetközi kórustalálkozót. A Szent György-kápolna a templomok, közintézmények épületközösségében különös és észrevétlen jelentőséggel bír meg – e történeti városképi együttes doayen-je.

1.3. A Kezelési Terv célkitűzései

- a kulcsfontosságú állagvédelmi feladatokat számba venni, és a folyamatos karbantartás irányelveit kidolgozni;
- megtalálni a kápolna korszerű jelentőségét és funkcióját, és elindítani a reszakralizációját;
- kialakítani a célszerű kezelés módozatait.

1.4. A Kezelési Terv státusza

szakmai ajánlás:

- a jelenlegi, a környező történeti együttesben dolgozó kezelőknek;
- az együttműködő és az ellenőrző intézményeknek.

1.5. A Kezelési Terv szükségessége

Eddig nem készült a kápolnával kapcsolatban kezelési terv. Ennek hiánya már eleve szükségessé elkészítését. E mellett más okok is kényszerítő tényezőkként hatnak:

- a kápolna mai műszaki állapota;
- a benne kialakított múzeumi kiállítás anakronisztikussága;
- a kápolna történeti és szakrális jelentőségének megújítása.

2. A HELYSZÍN LEÍRÁSA ÉS JELENTŐSÉGE

2.1. A helyszín pontos megnevezése

Megnevezés: Szent György-kápolna alapfalai

Cím: Veszprém, Vár utca 20.

Telefon: 88/426-088

Kapcsolattartó: Gizella Királyné Egyházmegyei Múzeum³⁵

Nyitva tartás: május 1. – október 25. 9-17 óráig.

2.2. A jegyzékbe vétel / védetté nyilvánítás időpontja³⁶

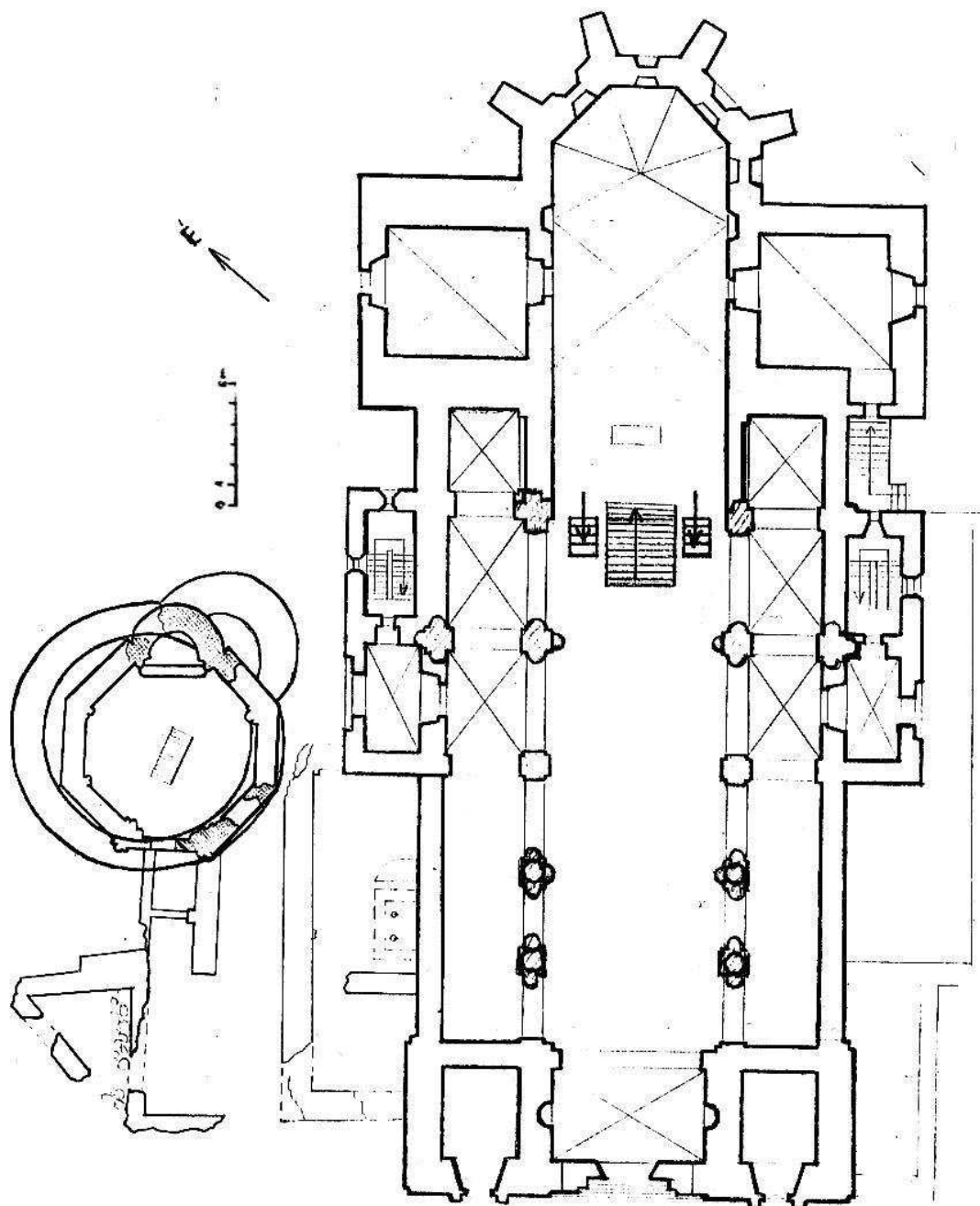
Törzsszám:	4733
Név:	Szent György-kápolna alapfalai
Megye:	Veszprém megye
Település:	Veszprém
Cím:	Vár u.
Hrsz:	296, 297,
Jegyzék:	Szt. György-kápolna alapfalai, román stílusú, 10-11. és 13. sz. Benne falfestmény-nyomok, 13.sz.; Vetési püspök vörösmárvány sírtöredéke, 14. sz.

³⁵ GIZELLA KIRÁLYNÉ EGYHÁZMEGYEI MÚZEUM. Az Éneklőkanonoki ház (Vár utca 35.) 1730 körül épült, utcai homlokzatát és kerítésfalát a 19. században neogótikus stílusban alakították át. Udvarában hátul az 1772-ben készült Tejfalusy-ház áll, amelynek csehboltozatos helyiségeiben kapott helyet a Gizella Királyné Egyházmegyei Múzeum. Az egykori ebédlőterem freskóján Tejfalusy György kanonok látható, kezében a ház tervével. A Gizella Királyné Egyházmegyei Múzeum gyűjtemény olyan egyházi relikviákat tartalmaz, melyeket korábban különböző templomokban őrizték. A kiállítóhely alagsorában értékes kőtár található, mely nem csupán a város, hanem távolabbi vidékek emlékeiből ízelítőt ad. A gyűjtemény egyik legértékesebb darabja az az aranyszállal átszótt, 1480-ból származó palást, mely eredetileg Vetési Albert püspök tulajdona volt.

³⁶http://www.koh.hu/index.php?_mp=muemlekvedelem&_amp=MNY&_url=db/muemlek.php&imags=&kohaction=result&azon=10683&torzssz=4733&cim=%20Vár%20u. – 2005. május 20.

2.3. Elhelyezkedés

Magyarországon, Veszprémben, a várnegyedben, a Szent Mihály székesegyháztól északra fekvő üres telken 1957-58-ban tárták fel az egy románkori kápolna maradványait.

A Szent György kápolna és a Szent Mihály székesegyház alaprajza.

<http://muvtor.btk.ppke.hu/romanika/veszp1.htm> – 2007. november

2.4. A helyszín határai és leírása

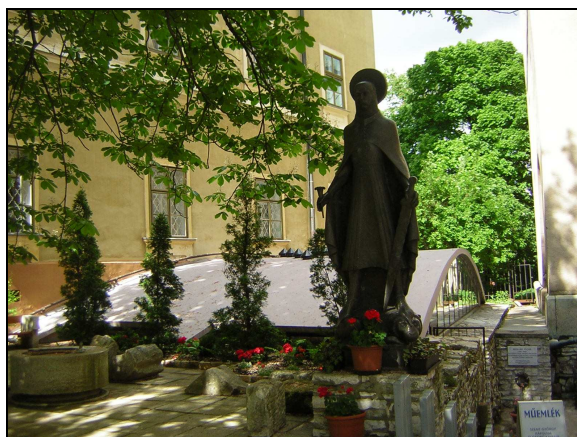
A veszprémi Várban található Szent György-kápolnát a Szent Mihály székesegyház északi oldalán lévő templomkertben találjuk. A rom védőépületének alacsony ívű vasbeton héjjal történt lefedése az utcáról átlátást enged kelet felé, ugyanakkor a környezet adottságaihoz alkalmazkodni képes szerkezet, a támaszközökben és a dongaív alatt elhelyezett keskeny ablaksor korszerű megfogalmazású, illetve előnyösen megvilágított teret alakít a rom bemutatására. Az épület Erdei Ferenc³⁷ korai, ám építészeti-műemléki szempontból egyik kiemelkedő tervezése.

2.5. A helyszín jelentőségének bemutatása

A Szent György-kápolnát 1957-ben fedezték fel, amikor Hungler József tanár, diákjaival ásatást kezdett a bazilika mellett. Itt találták meg Vetési Albert nagy reneszánsz püspök sírját; a Vetési-sírkő darabjai ma is a kápolnában láthatóak. A kápolna előtt áll Szent Imre

³⁷ ERDEI FERENC. (Szerencs, 1933. aug. 28. - Balatongyörök, 1986. aug. 8.): építészmérnök, Ybl-díjas (1967). Középisk.-it Szerencsen és Miskolcon végezte, majd a Bp.-i Építőipari és Közlekedési Egy.-en 1957-ben kapott építészmérnöki oklevelet. Szakmai tevékenységét az Orsz. Műemlék Felügyelőségénél kezdte és haláláig ott dolgozott. 1968-tól műteremvezető, 1984-től az építészeti osztály vezetője volt. 1968- 1985 között 8 tervpályázaton vett részt, 4 első, 2 második díjat ért el; két tervét megvásárolták. Munkásságának fő területe a hazai műemlékek helyreállítása volt, melyek közül a legfontosabbak: a kishánai vár restaurálása (1961-68), a várgesztesi vár (1962-63), a felsőörsi plébániatemplom és a prépostsági ház (1963-65), a feldebrői templom (1974-83), a kiszombori rotunda (1980-83), a miskolci Avasi templom (1977-82), az Orsz. Műemlék Felügyelőség székházának helyreállítása (Havassy Pállal, 1965-67; Bp., I. Táncsics Mihály u. 1.), a székesfehérvári Zalka u. 6. sz. műemléki lakóház helyreállítása (1974-77). Új épülettervei: Székesfehérvár, Zalka u. 11. sz. lakóház, a veszprémi Szent György-kápolna és a visegrádi főesperesi templom védőépületei, a csácsbozsoki templom bővítése stb. Több templom részére új liturgikus teret tervezett (felsőörsi, egri ciszterci templom, keszthelyi templom, Vác Felsővárosi templom, veszprémi és kalocsai székesegyház). Több kiállítást rendezett, számos könyvet illusztrált. A Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára és a Helyreállított műemlékeink c. sorozatban jelentek meg ismertetői a mo.-i műemlékekről. Forrás: Életrajzi lexikon

A veszprémi Szent György-kápolna, és előterében Szent Imre szobra³⁸

bronzszobra, Erdey Dezső alkotása. Az udvaron pedig, a szomszédos épület falán egy emléktábla látható – Kő Pál alkotása – Géza fejedelmet és Istvánt ábrázolja. A Gizella Királyné Egyházmegyei Múzeumhoz tartozó román kori, félköríves szentélyű körkápolna a 11. században már állt. A 13. században gótikus stílusban átalakították, ekkor nyerte nyolcszögletű alakját. Ez utóbbi maradványai láthatók üvegfedél alatt. Előkerült a várfal egy részlete, valamint az 1486-ban ide temetkezett Vetési Albert püspök vörös márvány síremlékének darabjai is.

2.6. A helyszín értékeinek bemutatása

A kápolna komplex történeti városképben található. A veszprémi várnegyed együttese kiemelkedő történeti és kulturális örökségünk. Az együttes épületei külön-külön is jelentős értéket képviselnek, és mindegyikük aktuális társadalmi funkciót látnak el.

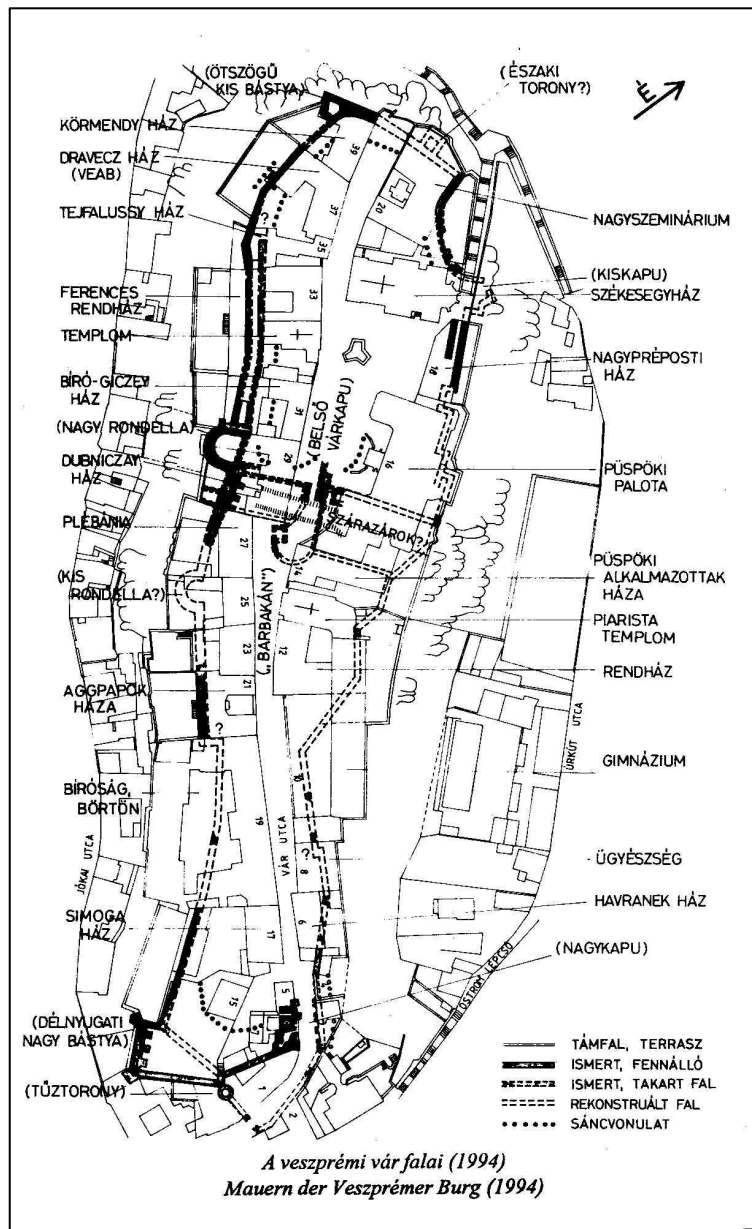
A Várhegy 500 méter hosszú sziklagerincén ódon polgárházak teremtenek történelmi hangulatot a várnegyedben, ahol a 11-13. században királyi vár állt. A Hősök Kapuja a bejárat, közelében a Tűztorony (Vár u.1.), bástyafalán a Veszprémi Panteon. A Dubniczay-házban (Vár u. 29.) helyezték el a Vár-Galéria és a Téglamúzeum gyűjteményeit. A gyönyörű barokk Érseki palotában (Vár u. 16.) az Érseki Levéltár- és Könyvtár termei engedéllyel látogathatók.

A magyar egyháztörténet unikális értékei találhatóak a városban:

- a legrégebb freskók az eredetileg kétszintes, koragótikus Gizella-kápolnában (Vár u. 18.);
- egyházművészeti, -történeti kiállítás látható a Gizella Királyné Egyháztörténeti Múzeumban (Vár u. 35.);

³⁸ SZENT IMRE szobra. Anyaga: bronz. Készítette: Erdey Dezső szobrászművész. Felavatva: 1940. Megjegyzés: Ifjú lovag feje mögött glóriával, aki a tisztatlanságot jelképező állat felett győzedelmeskedve az egyik kezében kardot, a másikban liliomot tart. Az 1031-ben meghalt trónörökös Székesfehérvárott temették el, majd 1083-ban apjával, I. Istvánnal emelte az egyház a szentek sorába. A szobrot E. D. özvegye ajándékozta Veszprémnek.

- és a legrégebbi püspöki templom, az első magyar királyné, a bajor Gizella által 1001-től emeltetett Püspöki (1993-tól Érseki) Székesegyház (Vár u.11.) – bazilika minor – szentélye és altemploma 14. századi, gótikus, a Gizella-ereklye Passau város ajándéka;
- a 9-10. században épült Szent György-kápolna (Vár u. 20.);
- a klasszicista Piarista Gimnázium, Templom- és Rendház (Vár u. 12.) a 18. századból

való, a templomban népi szakrális emlékeket bemutató gyűjtemény van;

– a Nagypréposti ház (Vár u. 18.) az Érseki Kormányzó-ság Hivatala;

– a Szent István (Ferences) templom (Vár u. 33.) oltárképe a Szent Koronát a Magyarok Nagyasszonyának felajánló Szent Istvánt ábrázolja;

– Szent István és Gizella Királyné szobra a Vár völgyre néző végén, a kilátóbástyán áll, ahonnan pompás panoráma nyílik a Séd-patak feletti karcsú Szent István völgyhidra – a magyar mérnökök jelentős alkotása 1938-ból –, a város jelképére és a Bakony-hegység közeli csúcsaira.

A történeti együttesben a legrégebbi épület, a Szent György kápolna tűnik ma a legjelentéktelenebbnek. Miképpen szabadíthatjuk ki ebből az állapotból?

3. A HELYSZÍN JELENLEGI KEZELÉSÉNEK BEMUTATÁSA

3.1. Tulajdonosi és egyéb érdekviszonyok bemutatása

A kápolna tulajdonosa: a Veszprémi Főegyházmegye Érseki Hivatala

8200 Veszprém, Vár u. 16-18. Tel.: 88/426-088 Fax: 88/426-287

Postacím: 8201 Veszprém, Pf. 109.

Főegyházmegye Védőszentje: Szent Anna

Társ védőszent: Boldog Gizella

A főegyházmegye főpásztora: Dr. Márfi Gyula érsek

Jelmondata: „A szeretet soha el nem múlik” (1 Kor 13, 8)

Általános helynök: Gyűrű Géza

Irodaigazgató: Szerenka Miklós

Sajtóreferens: Gyűrű Géza

Külföldi kapcsolatok ügyintézője: Gódány Róbert

Irodavezető: Szanyi Györgyné

Gondnok: Pálfalvi Attila

3.2. A kezelés felelősségi köre

A Szent György-kápolna gondnoki kezelője: a Veszprémi Főegyházmegye Érseki Hivatal Gazdasági Hivatala.

Gazdasági helynök: Mail József dr.

Főkönyvelő: Léber Erzsébet

Építésvezető: Rábel István (aki az épület állagáért felel)

Ügyintézők: Horváth Erzsébet, Nagy Judit, Veresné Soós Éva

A Szent György-kápolna szakmai kezelője: Gizella Királyné Múzeum

8200 Veszprém Vár u. 35. Tel.: 88/426-088. Vezető: Csóka Karola (aki a kiállításért felel)

3.3. Tervezési-stratégiai keretek

A kápolnát jelenleg az Érseki Hivatal kezelésében, az egész főegyházmegye évi karbantartási kerete terhére, a karbantartási terv alapján gondozzák. Bevételeik minimálisak, évente néhány tízezer forint (a belépőjegy ára 100 forint). A látogatók száma nem éri el az évi ezer főt. A bemutatóhely jelentősége és látvány-tartalma a laikus szemlélő számára csekély. A rejtett szakrális jelentőségét nem szolgálja a társadalmi környezet. Nem beszélhetünk ma Veszprémben Szent György-kultuszról. Az egykori búcsújáró kegyhely most: tetszhalott álmát alussza. Az épületek közé beszorított bemutatóhely önmagában nem alkalmas nagyobb szabású installációk vagy rendezvények befogadására. Ilyen kiindulási-feltételek mellett milyen tervezési-stratégiai keretek munkálthatók ki?

Tervezési-stratégiai célkeretek:

- a Szent György-kultusz teljes (nemzetközi és országos) megújítása Veszprémben, középpontban a kápolnával, és egyben a kibontakozó Szent Imre-kultusz integrálása;
- a műemléki bemutatás kereteinek felülvizsgálata, az installáció áttervezése a kultusz szolgálata érdekében;
- új kommunikáció kialakítása, új kiadványok tervezése.

4. A KEZELÉSI SZEMPONTOK MEGHATÁROZÁSA ÉS ÉRTÉKELÉSE

4.1. A szempontrendszer meghatározása

A kápolna kezelése két alapvető szempont alapján alakítható ki:

- diagnosztikai elemzésből kiinduló állagmegóvási és műemlékfenntartási feladatok meghatározása;
- a kápolna rejtett szakralitásának feltárása és kinyilvánítása.

4.2. A helyszín sajátosságainak megőrzése

Veszprém kiemelt szerepét az biztosította, hogy a vidéket honfoglaláskor a fejedelmi törzs szállta meg, s a 10. században fejedelmi birtokközponttá vált. A 10. század utolsó évtizedeiben a vár északi negyedében, a mai székesegyház északi szomszédságában már állt a Szent György-kápolna, amely otthont adhatott a hittérítőknél. Imre herceg, Szent István fia és trónörököse, ebben a kápolnában tett szüzességi fogadalmat az 1020-as évek elején.

A 10. század végi kápolnából csupán az alapfalak láthatók és ezek egy körtemplomot mutatnak.

A 13. század vége felé nyolcszögű kápolnává építették át az évszázados épületet. Többszöri átalakítás után – 1480 táján –, Vetési Albert püspök adta meg a kápolna mai formáját.

1957-ben a székesegyház északi oldala mellett faragványos és festett falrészletek kerültek elő: a Szent György-kápolna maradványai. A középkori oklevelekben többször említett kápolnát részben akkor bontották el, amikor a 18. században a székesegyházat észak felé bővítették. Ugyanekkor épült a szeminárium, amely viszont a kápolna teljes északi oldalát megsemmisítette. Így a nyolcszögű Szent György-kápolna részleteit, alaprajzát csak az alapfalak valóságos szövevényéből lehetett kibontani.

A kápolna szentélye patkóalakú volt. A szentélyfal északi oldala ugyan hiányzott, de a diadalív mindkét oldalán megmaradt a kis háromnegyed-oszlopocska (sarokleveles lábazatával együtt) és a szentélybe felvezető két lépcső. Eredetileg a kápolna minden szögletében hasonló háromnegyedoszlop állott, de ezekből csupán még egy maradt meg a szentéllyel szemben lévő főbejárat déli oldalán. Az egyik legkorábbi, 1358-ból származó oklevél szavai szerint: „a kápolna faragott kövekből nagyon szépen épült és csodaszépen van kifestve...”³⁹

³⁹ <http://www.vpmege.hu/turist/tematik/egyhaz/egyhazhu.htm> – 2005. május 20.

A kápolna főbejáratát hármasszlopköteg szegélyezte. A kapuzat küszöbkövére vésett latin nyelvű felirat került elő a következő szöveggel: IN LIMIE NO SEDETO, helyes olvasata: „in limine non sedeto”, azaz: „a küszöbre ne üljtek”. A figyelmeztetés a szentgyörgynapi búcsúra ide sereglőknek szólt. Ugyanis itt őrizhették Szent György fejereklyéjét, amelyet még Szent István király 1016-18 között a bolgárok felett aratott győzelme emlékére a bizánci császártól kapott, és Ohridból (Macedónia) elhozott.

Vetési Albert püspök a kápolnát felújította, majd 1473-ban újra festette és egy vörös márvány gótikus oltárt állíttatott fel benne, amelynek töredékeit az ásatás felszínre hozta. Vetési Bécsben és olasz egyetemen tanult, nagyműveltségű férfi volt, aki pályafutását mint Hunyadi János titkára kezdte, később számos diplomáciai kiküldetésben vett részt. Mint Veszprém püspöke, a királyné kancellája is volt. A Szent György kápolnában temették el, de sírját a 18. században barbár módon feldúlták. Vörös márványból készült sírkövének darabjai előkerültek ugyan, de belőlük csak részlegesen lehetett a díszes fedlapot rekonstruálni. A sírkő bal alsó sarkában feliratos tábla hirdeti, hogy a követ Ujhelyi János kanonok, segesdi főesperes állíttatta – feltehetően a 16. század elején –, aki maga is ide temetkezett.

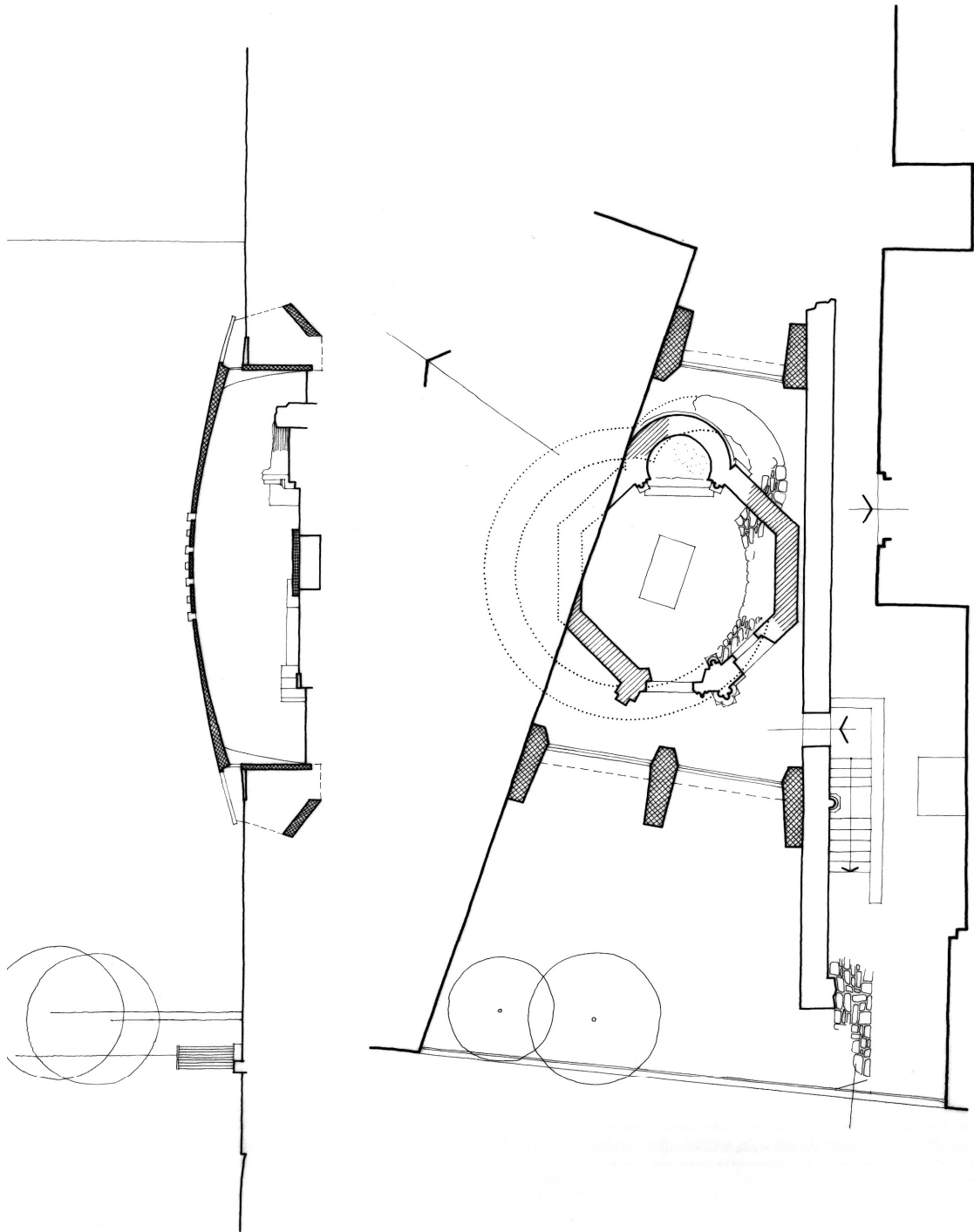
A 13. századi kápolna feltárása után a kápolna alatt egy korábbi építményt is találtak. Ez egy körtemplom (rotunda) volt, szintén patkóalakú szentélyel. Méreteiben valamivel nagyobb, mint a nyolcszögű kápolna, falai is vastagabbak. Tájolása teljesen eltért a későbbi kápolna tájolásától és ezzel együtt a székesegyházétól is. Erről a körtemplomról csak az 1109-1112 között írt Szent Imre-legenda emlékezik meg. (A szöveg szerint Szent Györgynek keresztelt atemplom titulusát vette át a 13. században épült kápolna.)

A keresztény térítés során Magyarország püspökévé 972-ben kinevezett Bruno a Dunántúlon és elsősorban a fejedelmi törzs szállásterületén tevékenykedett. Ekkoriban bizonyos templomok is épültek; valószínűleg ebből az időben készült a körtemplom is. Egy másik vélemény szerint a Szent György templom akkor épült, amikor István király megkapta Szent György fejereklyéjét, amelyet korábban Ochridban őriztek.

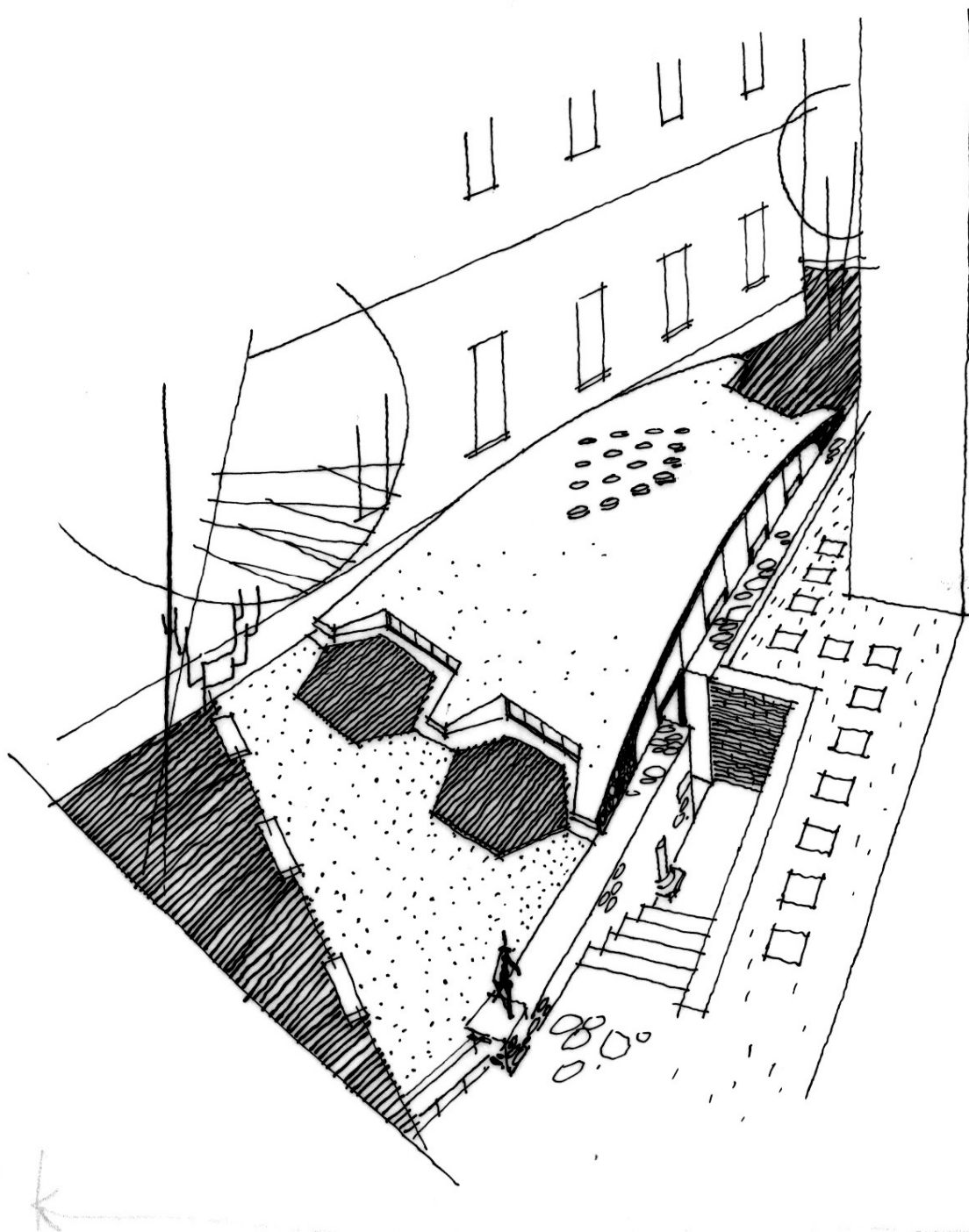
Néhány évtizeddel a kerektemplom megtalálása után Kralovánszky Alán régészeti megfigyelést végzett a várban. A székesegyház északi oldala mellett lévő kert vonalában, az úttest alatt egy hatalmas sziklamélyedésben egy vastag falu, nagyméretű épület egyik sarka, illetve annak alapfala vált láthatóvá, mellette két pillér vagy oszlop alapozása. A sarok a körtemplom irányába mutató, azzal egyvonalon lévő épület maradványa volt.

Számos jel utal arra, hogy a veszprémi kerektemplom 1002-nél korábban, de 972 után épült; a közéletben egykoron álló épületről pedig feltételezhető, hogy palota volt. A 10. század végéről más fejedelmi palotákat is ismerünk Lengyel-, Cseh- és Magyarország területén, melyek kápolnával voltak egybeépítve: ezek között éppen a veszprémi típus a leggyakoribb.⁴⁰

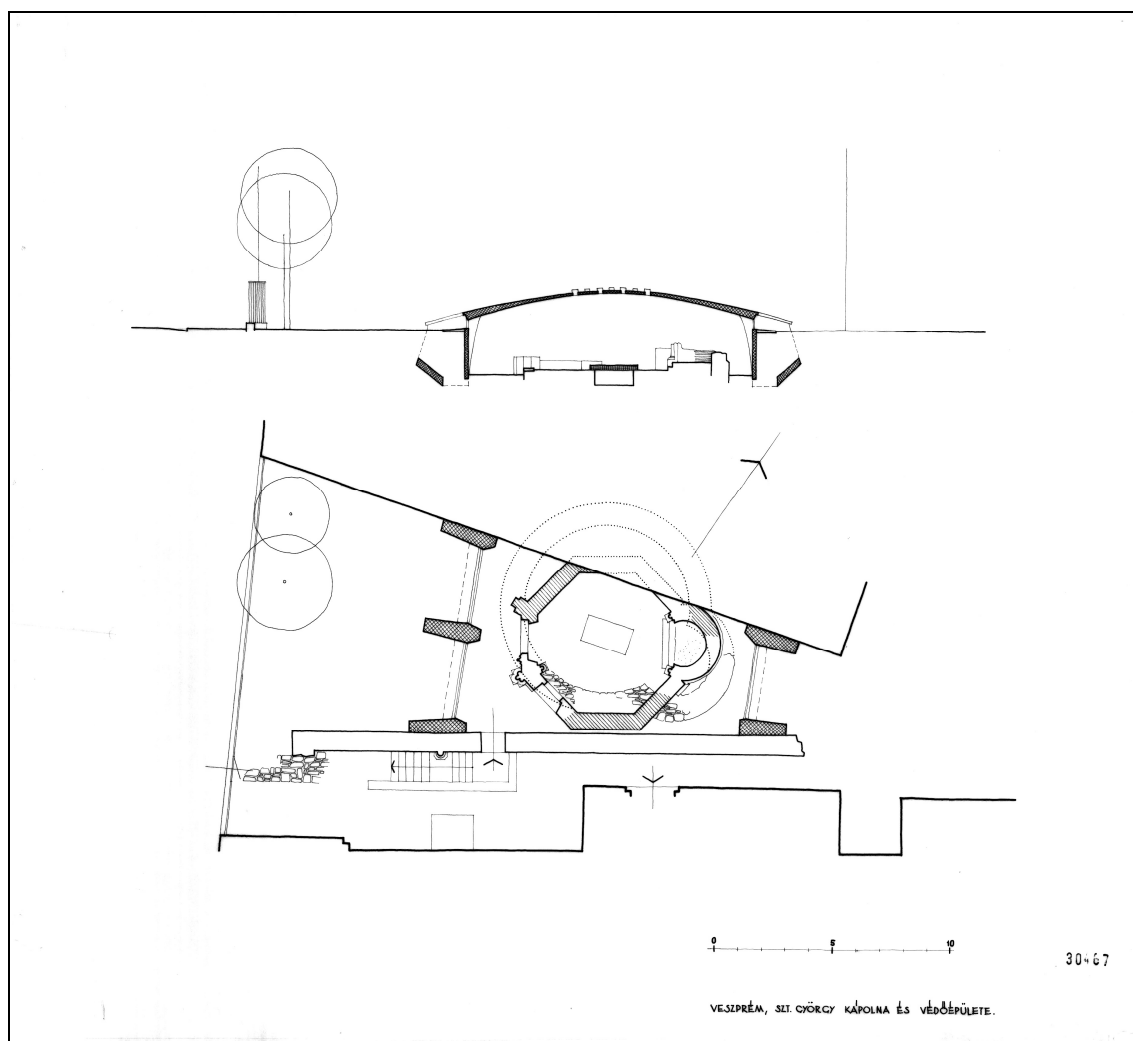
⁴⁰ <http://www.museum.hu/search/museum.asp?ID=679> – 2005. május 20.

Erdei Ferenc 1962. évi terve

Erdei Ferenc 1962. évi terve

építész: Erdei Ferenc,
 statikus: Szlávik Tibor,
 konzerválás: Koppány Tibor,
 szobrász-restaurátor: Szakál Ernő és Birkmayer János⁴¹

⁴¹ Erdei Ferenc – Koppány Tibor: A veszprémi szent György-kápolna romjainak állagvédelme. Magyar Műemlékvédelem – 1961-62. Budapest, 1966. Akad. Kiad. /Országos Műemléki Felügyelőség Kiadványai III./ 89-91. p.

4.3. Látogatás, bemutatás menedzselése

A jelenlegi múzeumi funkciónak és állapotnak megfelel a kiállítás színvonala. Az új, reszakralizálendő funkcióhoz mindez nem lesz elegendő. Az újraszakralizált funkciónak megfelelő, a bemutató tér és a védőépület műszaki átalakításaira, biztonsági berendezésekre lesz szükség.

Szagrális bemutatás keretei:

- az eredeti, első kápolna szentélyét jobban ki kell hangsúlyozni, emelni;
- a második kápolna szentélyében (mint a Szent György ereklye feltehetően utolsó ismert helyén) kell elhelyezni az új ikont, másolatot (valószínűleg szabadon, a térrészbe belógatva);
- a Szent Imre kultusz ápolásához a jelenleginél meggyőzőbb és színvonalasabb kereteket kell kialakítani.

Műszaki feltételek javítása

Növelni kell a tér átszellőztető képességét, mesterséges klímaberendezéssel is, mivel már most is magas a tér páratartalma.

Biztonság javítása

Amennyiben (legalább a turista szezon idején) valamely szagrális meditációs objektumot helyeznek el a kápolnában, akkor szükség lesz annak biztonságtechnikai védelmére is. Ennek kialakítása alapvetően a tárgy értékétől függ.

Kiadványok, kegytárgyak

A Szent György és Szent Imre kultusszal kapcsolatos ismeretterjesztő és kultuszt hordozó anyagokat (kép és tárgy másolatokat) már most be lehet és kell szerezni, árusítani. Ugyanakkor szükség van egy átfogó, minimum prospektus méretű és tudományos színvonalú új kiadvány elkészítésére is.

4.4. Kutatás(ok)

A kápolna reszakralizálása indítsa el a Veszprémi Érsekség, a Szent György Lovagrend és más – a Szent György kultuszt ápoló – hazai és nemzetközi intézmények összefogásával, mecénatúrájával, egy a Veszprémi Érsekség Könyvtárához kapcsolódó kutatást és gyűjtést. A könyvtár alakítson ki egy a Szent György és a Szent Imre kultuszt gyűjtő, nemzetközi befogadó archívumot, amely megalapozhatja a Szent György kultusz elmélyült kutatásait, széleskörű publikálását.

5. CSELEKVÉSI PROGRAM

5.1. Állagmegóvási és műemlékfenntartási feladatok

Kép	Diagnosztikai állapotfelmérés 2007. szeptember	Konzerválási fenntartási javaslat 2007. november
Tető (védőépület)		
	<p>Az íves vasbetonhéj szerkezet-ről gyorsan lecsurog a víz, azonban a téli havazás során átnedvesedik, fagyási repedések láthatók.</p>	<p>Évente fagyálló vízzáró, cementejes kezelés, ősszel. Télen rendszeres hóeltakarítás. Hosszútávon: száraz levegős fűtés, temperálás. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>
	<p>A korábban üvegszemek helyén kialakított szellőző nyílások passzív szellőzést tesznek csak lehetővé.</p>	<p>Évente ellenőrizni a bádogszelőzőket, szükség esetén tisztítani-javítani-cserélni.-festeni. Hosszútávon a belső fűtés/klimatizálás hozhat megoldást. Éves monitoring szakvéleménnyel</p>
Védőépület vízelvezetése		
	<p>Az épület körüli járdán fagyási repedések láthatók.</p>	<p>Évente fagyálló vízzáró, cementejes kezelés, ősszel. Rendszeres takarítás levéltől, hordaléktól, hótól. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>
	<p>A székesegyház felőli oldalon, a kőtámfalon kapillaris átszivárgás keletkezik, amely belül algásodást okoz.</p>	<p>Évente fagyálló vízzáró, kezelés, ősszel. Rendszeres takarítás levéltől, hordaléktól, hótól. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>

Külső előtér		
	<p>A lejáró hegesztett profilacél lépcső jó állapotban van.</p>	<p>Évente, ősszel felül kell vizsgálni az állapotát. Kétévente védőfestést alkalmazni. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>
	<p>A 2007. évi székesegyház-felújítás során javították a terméskőburkolatot.</p>	<p>A sarkában elhelyezett lefolyót rendszeresen tisztítani kell. Tavasszal megvizsgálni a felfagyási károkat. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>
Nyílászárók		
	<p>Főképp a mozdítható ablakoknál tapasztalható illesztési hiányosságok, rozsva csorog a meszelt falra.</p>	<p>A nyílászáró szerkezet egybe van építve a monolit vasbeton héjjal, a cseréjét nem lehet megúszni. Addig is alapos rozsdátlanítás után védőfestés évente. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>
Védőépület falszerkezete		
	<p>A védőépület a Szent Mihály székesegyház felőli oldalon, belül komoly vizesedést mutat, amely algásodást okoz.</p>	<p>Mivel a támfalszerkezet terméskövei algásodnak, első lépésben helyi szárítás javasolt. Hosszútávon klimatizálás a megoldás. Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>

Védőépület falszerkezete		
		
Régészeti falak		
	<p>Az algásodás megtámadta a régészeti falakat is.</p>	<p>Vegyszeres algátlanítás és klimatizálás javasolt.</p> <p>Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>
	<p>A második kápolna szentélyének külső falán is megjelent az algásodás.</p>	<p>Vegyszeres algátlanítás és klimatizálás javasolt.</p> <p>Éves monitoring szakvéleménnyel.</p>

Az elmúlt ötven év során, a veszprémi várban számos felújítás, átalakítás, korszerűsítés és műemléki rekonstrukció történt, a munkálatok során néhány kő került elő. Ezeket leltárba vették, és a Gizella Királyné Múzeum kiállító pincéjében helyezték el. A faragott kövek közül csupán egyet lehetett a Szent György kápolna oszlopköveivel azonosítani. Mivel a legjelentősebb rekonstrukciók (az említettekén kívül a várbeli közműalagút is megépült) már megtörténtek, ezért megállapítható, hogy a Szent György kápolna köveihez újak nagy számban már nem kerülnek elő. A meglévőket kell megőriznünk.

5.2. A kápolna rejtett szakralitásának feltárása és kinyilvánítása

A fejedre egyfajta 'rekonstrukciója' az, amelyet szorgalmazunk, amely nem nélkülözheti a katolikus érsekség egyetértését és közreműködését. Talán mértéktartó és ugyanakkor számos szempontnak megfelelő megoldás: a magyar szent koronáról készített, nagyított Szent György ábrázolás másolata lehet. Mégpedig Szent György ikonba felnagyított arcképét, hozzá méltó körülmények között, elhelyezni a kápolna szentélyébe.

Így megvalósulhat a Szent György-napi búcsú egyházi visszaállításának alapfeltétele, amelyet példájával erősít Szent Imre herceg tisztulási fogadalma, valamint a középkori keresztény katonák vezeklő-áldást kérő zarándoklata. S ezzel lehetségessé válhat a kápolna újrászentelése.

A Szent György jelképeket (például a Szent György-keresztet) integráló és alkalmazó közösségek, rendek államok először zászlóinak összehívása-bemutatása, a kápolna körül kialakított körzetben, avagy a kápolnában, zománcképek formájában, majd ebből kibontakozó ünnepi találkozók, kulturális rendezvények, konferenciák alapítása és periodikus szervezése.

A Szent György kápolna világviszonylatban is kiemelkedő történeti értéke, rituális-architekturális orientációs prioritása (a hiányzó kommemorációs és kontextus prioritásával együtt) rászolgált figyelmünkre és reszakralizációjára.

FÜGGELÉK**Fotódokumentáció**

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI ÉS MŰEMLEKI TANSZÉK

MŰEMLEKVÉDELEM SZAKMÉRNÖKI KÉPZÉS 15. CIKLUS

A

**VESZPRÉMI SZENT GYÖRGY KÁPOLNA
RESZAKRALIZÁCIÓJÁNAK
ALTERNATÍVÁJA**

**SZAKDOLGOZAT
„B” MELLÉKLET**

**SZENT GYÖRGY
PATROCINIUMAI**

Készítette:

KŐSZEGI LAJOS

Veszprém, 2005-2007

Helynevek⁴²

Szent Györgyről elnevezett helyneveink számát talán csak Mártonéi múltjuk felül. Ezek a kora középkor szimbolikus szemléletét tükrözik: a helység és népe nemcsak a szent oltalma alatt áll, hanem egyenesen a szent lovag alattvalói, aki őket a láthatatlan világból védelmezi.

Szentgyörgy (Jur pri Bratislave), *Almásszentgyörgy* (1350, Bács, elenyészett), *Alsószentgyörgy* (1520, Bodrog, elenyészett), *Balatonszentgyörgy*, *Bánokszentgyörgy*, *Baracskeaszentgyörgy* (1430, Bodrog, elenyészett), *Baranyaszentgyörgy* (Sveti Īuraj), *Borsodszentgyörgy*, *Burszentgyörgy* (Bursky Jur), *Csanádszentgyörgy* (1520, Bodrog, elenyészett), *Csapószentgyörgy* (1504, Torda, elenyészett) *Csíkszentgyörgy* (Singeorgiu Ciuc), *Dunaszentgyörgy*, *Erdőszentgyörgy* (Singeorgiul de Padure), *Caramszentgyörgy* (Jur nad Hronom), *Gomboszentgyörgy* (Hubosovce), *Gotószentgyörgy* (1413, Pozsega, elenyészett), *Hermanszentgyörgy* (1421, Valkó, elenyészett), *Homokszentgyörgy*, *Igatószentgyörgy* (1347, elenyészett), *Iszékszentgyörgy*, *Jászalsószentgyörgy*, *Jászfelsőszentgyörgy*, *Karaszentgyörgy* (Jurjova), *Komáriszentgyörgy* (1424, Valkó, elenyészett), *Kórógyszentgyörgy*, *Lajtaszentgyörgy* (St. Georgen am Leitha), *Maroszentgyörgy* (Singeorgiul de Mureş), *Meszeszentgyörgy* (Singeorgiul de Meseş), *Mezőszentgyörgy* (1391, Bodrog, elenyészett), *Mezőszentgyörgy*, *Monostorszentgyörgy* (Manastire), *Oláhszentgyörgy* (Singeorg-Bai), *Répceszentgyörgy*, *Sepsiszentgyörgy*, *Szászszentgyörgy* (Singeorgiul Nou), *Szepesszentgyörgy* (Jurské), *Sztrigyszentgyörgy* (Streisingeorgiu), *Szuhaszentgyörgy*, *Tárnokszentgyörgy*, *Tatárszentgyörgy*, *Toroczkeőszentgyörgy* (Colteşti), *Tótszentgyörgy* (1347), *Tótszentgyörgy* (Somogy), *Töttőszentgyörgy* (1520, Bodrog, elenyészett), *Túrócszentgyörgy* (Turčiansky Jur), *Tüskeszentgyörgy* (Goričan), *Újszentgyörgy*, *Uzdizsentgyörgy* (Sangeorgiu de campie), *Víziszentgyörgy* (Sveti Juraj nad Brijegu), *Víz mellékiszentgyörgy* (1339, Bodrog, elenyészett), *Zalaszentgyörgy*.

A szent nevével képzett további helységnevek: *Szentgyörgyhalma* (Esztergom), *Szentgyörgyhegygella* (Kolozsvár mellett), *Szentgyörgyhegy*, *Szentgyörgypusztá* (Komárom, Pest), *Szentgyörgyújtelep* (Neštých), *Szentgyörgyúr* (Pozsony), *Szentgyörgyválya* (Valea-Singeorgiului), *Szentgyörgyvár* (Zala), *Szentgyörgyvölgy* (Zala).

⁴² Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, 1977, 303-304. p. és Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza. Bp., 2002., Arcanum, CD-kiadás alapján.

Monostorok, templomok, kápolnák

Számos Árpád-kori alapítású, főképp nemzeti monostorunk és templomunk választotta patrónusául Szent György vitézt. A magyarság a pogány virtus örökségét részben így spiritualizálta a kereszténységben, és a harcos magyar lelkületet így transzformálta Krisztus lelki vitézeivé a szerzetesrendekben.

Monostorok	
	Oroszlámos bencés monostor (1028)
	<i>Jáké (1214)</i>
	Dombó (Szerémség, 1237)
	Jásd (1256)
	Pelsőc (Plešivec, az Ákos nemzetség monostora, középkor)
	Szerep (1283, Zovárd nemzetség monostora)

Szent György napjainkban kimutatható, még létező patrocíniumai csupán töredékei a jóval hatalmasabb és jelentősebb középkori hazai kultusznak. De még így is rendkívül jelentős lista állítható össze a Szent György nevére alapított és felszentelt templomokból, kápolnákból.⁴³ Szent György egyházi kultusza a középkorban virágzott igazán. A barokk időkből új kezdeményeket alig tudunk idézni, újabb patrocíniumai megfogyatkoztak, ikonográfiája is elsovadt, színtelenné vált.

Templomok, kápolnák	
	Budavári Szent György templom (Nagy Lajos király építette)
	<i>Esztergom:</i>
	Esztergom (Szentgyörgymező)
	Burszentgyörgy (Bursky Svätý Jur)
	Felsőleszété (Podolie)
	Nagybajcs (Bajč)
	Palst (Plaštovce, 1299)
	<i>Pozsonyszentgyörgy</i>
	Tarján (1863)
Zavar (Savar)	

⁴³ Bálint Sándor: Ünnepi kalendárium, 1977, 305. p.

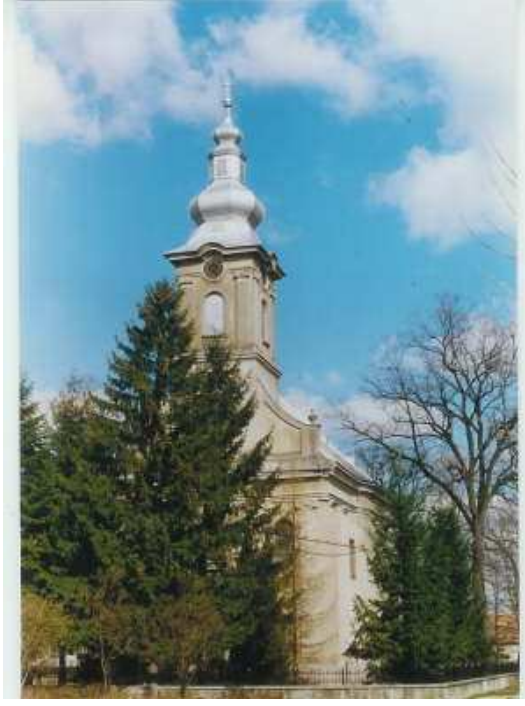
	<p>Besztercebánya:</p> <p>Tótpelsőc (Plešovce, 1349, elenyészett)</p> <p>Garamszentgyörgy (<i>Jur nad Hronom, XIII. század</i>)</p> <p>Lopér (Lopej, XIV. század)</p> <p>Znióvárjalja (Kláštor pod Znievom, középkor, elenyészett)</p>
	<p>Nyitra:</p> <p>Gerencsér (Nitrianské Hrnčiarovce)</p> <p>Mítta (Mítice)</p> <p>Nemeskvassó (Kvášov)</p> <p>Pruszká (Poroszká, Pruské)</p> <p>Vágegyháza (Kostolná)</p> <p>Zsolnatarnó (<i>Trnove</i>)</p>
	<p>Rozsnyó:</p> <p>Gácsfalva (<i>Stara Halič, 1350</i>)</p> <p>Alsószuha (Szuhaszentgyörgy vagy Szentgyörgyszuha, 1384)</p> <p>Feled (Jesenské, XIV. század)</p> <p>Hamva (1414)</p> <p>Hosszúrét (Dlhá Luka, 1735)</p> <p>Murányalja (középkor)</p> <p>Rudnok (Rudno, 1861)</p>
	<p>Szepes:</p> <p>Lengvárt (Dehé Štráže)</p> <p>Nagybobróc (<i>Bobrovec, XIV. század</i>)</p> <p>Szepesszentgyörgy</p>

	<p>Eger:</p> <p>Bégány (1332, elenyészett) Bogács (1298, elenyészett) Lovas (1274) Telekes (1332) Velezd (Sajóvelezd, 1332) Nyírbátor (1484 körül, XVI. századtól református) <i>Jászfelsőszentgyörgy (XV. század)</i> Nagybátony (1735) Csány (1775) Nyíradony (1779) Borsodszentgyörgy (1780) Detk (1799) Dédes (1819) Újszentgyörgy (1908)</p>
	<p>Kassa:</p> <p>Kinizs (1280) Erdőbánya (1648) Szinyelipóc (Lipovce, 1663) Szentgyörgy (Jurské, középkor)</p>
	<p>Szatmár:</p> <p>Zajta (1793) Szaniszló (Sanislau, 1824) Turjaremete (Remeta, 1886) <i>Ungvár (1766)</i></p>

	<p>Veszprém:</p> <p>Veszprém (kápolna, X. század körül) Boglár (1221) Kínosberény (1232, Ádánd közelében) Jaba (1233, Endréd mellett) Véged (1247, Zalabér mellett) Jásd (1256, bencés apátság) Páka (XII. század) Uzza (1304) Pacsa (1312) Hidegkút (1318) Oltárc (1323) Igal (1331) Somogyvár (1333) Lenti (1334) Gyönköd (1336, Tab határában) Szöllős (1336, ma Vindornyaszőllős) Kozma (1342, Berény mellett) <i>Nagydobrony (1358, ma Dabrony)</i> Alsókeszi (1359) Devecser (1361) Pókaszentgyörgy (XIV. század, ma Bánokszentgyörgy) Rokolyán (XIV. század, Zalaapáti mellett) Barokk időkben keletkeztek: Hetes, Kup, Nágocs, Szentgyörgyvár, Vaszar, Zalavég, Balatonszentgyörgy</p>
	<p>Szombathely:</p> <p>Bánokszentgyörgy Dozmat Felsőoszkó Ikervár Ják Máriafalva (Mariasdorf) Répceszentgyörgy Salfa <i>Vízlendva (Sveti Jury)</i></p>

	<p>Székesfehérvár: Üröm (1764) Baracska</p>
	<p>Győr: Borsmonostor (Marienburg) Sopron (középkor) Réde (középkor) Nyulas (Jois, 1757) Ászár Egyházásfalva Ágfalva (Agendorf) Szentgyörgy (St. Jörgen)</p>
	<p>Pécs: Bakonya (középkor) Regöly (1754) Püspöknádasd (1770) Baranyaszentgyörgy (1775) Nagyszokoly (1788) Kisvaszar (1790) <i>Kiszekely (1823)</i> Kisvejke (1902) Pusztakisfalu Dúzs</p>

	<p>Vác:</p> <p>Gyál (1324, elenyészett)</p> <p>Nagykátai (1700)</p> <p>Romhány (1722)</p> <p>Jobbágyi (1735)</p> <p>Fót (1779)</p>
	<p>Kalocsa:</p> <p>Kula (1770)</p> <p>Foktő (1790)</p> <p>Mohol (1824)</p> <p>Vajszka (1842)</p> <p>Öregcsertő (1893)</p> <p>Szabadka (1898)</p>
	<p>Csanád:</p> <p>Szeged ((XII. század)</p> <p>Földeák (középkorban)</p> <p>Perjános (középkorban)</p> <p>Szentgyörgy (középkorban)</p> <p><i>Temesvár (középkorban, majd 1754, székesegyház)</i></p> <p>Kisjécsa (1813, Jeci mica)</p> <p>Szécsány (1829, Šecanj)</p> <p>Mezőhegyes (1844)</p> <p>Törökkanizsa (1848)</p>

	<p>Nagyvárad: Jankafalva (1307) Bölcsi (1329, Zsadány mellett) Köteles (1347, Hajdúszovát mellett) Süvegd (1357) Árpád (1417) <i>Mihályfalva (XV. század, Érmihályfalva)</i> Szalacs (1433)</p>
	<p>Erdély: <i>Csikszentgyörgy (1333)</i> Ebesfalva (1448, elenyészett) Esztelnek (Estelnic) Györgyfalva (Giurfalau) Marosszentgyörgy Székelyudvarhely (Odorhei)</p>
	<p>Hajdúdorog: Kisvárda Nyírbakta <i>Túrterebes (Turulung)</i> Óvári (Oar) Bodrogkeresztúr Lemhény</p>

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI ÉS MŰEMLÉKI TANSZÉK

MŰEMLÉKVÉDELEM SZAKMÉRNÖKI KÉPZÉS 15. CIKLUS

A

**VESZPRÉMI SZENT GYÖRGY KÁPOLNA
RESZAKRALIZÁCIÓJÁNAK
ALTERNATÍVÁJA**

**SZAKDOLGOZAT
„C” MELLÉKLET**

**SZENT GYÖRGY
(A II. VATIKÁNI ZSINAT
NAPTÁRREFORMJÁBAN
MÍTOSZTALANÍTOTT)
LEGENDÁJA**

Készítette:

KŐSZEGI LAJOS

Veszprém, 2005-2007

„Visszatérnek még a szentek!”

A fenti mottót idézik azok a könyvek, amelyek a II. Vatikáni Zsinat utáni naptárreform nyomán közlik az egyetemes Egyházra érvényes Római Kalendárium szövegét, azaz azoknak a szenteknek a történetileg is igazolt, legendáktól megtisztított – „mítosztalanított” – életet, akiknek a tiszteletét – a Zsinat szándékai szerint – az egész Egyházra ki kell terjeszteni, s „akiknek a jelentősége valóban egyetemes”⁴⁴.

„A szentek élete” című könyv, a Római Kalendárium hivatalos magyar nyelvű kiadása, a teljes liturgikus naptár szentjeinek anyagát tartalmazza, szám szerint százhetven életrajzot. A magyar kiadásban megfontoltan követték Hermann-Joseph Weisbendernek, a lipcsei Sankt Benno Verlag egykori igazgatójának kiadási módszerét⁴⁵, aki minden életrajzot két tételben komponált meg. Az elsőben elmondja a történeti adatokat a szent születésétől a szentté avatásig, a másodikban pedig legendarészleteket vagy kisebb epizódokat emel ki az életrajzból, amelyek megegyeznek a szigorúan történeti adatokkal.

Ilyenformán áll elénk szent György alakja, életének néhány mozzanata, s főképp hatásának legkiemelkedőbb momentumai. Szerencsére a mítosztalanítás után is maradt némi történeti adat, így Szent György az egyetemes szentek hivatalos panteonjából segítheti a hozzáfordulókat.

⁴⁴ A szentek élete. 1984. 7. p.

⁴⁵ U.o. 7-8. p.

„SZENT GYÖRGY

Ünnepe: Április 23.

† IV. század

Amikor Györgyöt történelmi személyként elfogadjuk és méltatjuk, azt a Lydda-Dioszpolisban (Palaszína) régtől meglévő kultuszának bizonyosságaira hivatkozva tesszük. Ugyanakkor világosan elhatároljuk magunkat legendás szenvedéstörténetétől, amelynek eredete visszanyúlik az 5. század elejéig, és különféle változataival megtéveszti az utókor ítéletét.

Ha történelmileg biztosnak is tekinthető, hogy György a konstantini fordulat beköszöntése előtt halt vértanúhalált Krisztusért Lyddában, tisztelétének rendkívüli elterjedtségéből az következik, hogy vártanúságának közlebbi körülményei hamarosan feledésbe merültek, és legendával pótolták azokat.

A legeredetibbnek látszó passió-változatot állítólag a szent szolgája, Paszikeratész mint szemtanú írta meg. Eszerint Dadianosz perzsa király volt az, aki szentünket üldözte. György Kappadókiából származó katonatiszt volt. Anyja hatására keresztény hitre tért, és a pogányságot támadta, ahol csak tudta. Dadianosz bebörtönöztette, és borzalmas kínzátásokat kellett elviselnie. A fogolynak maga Krisztus adta tudtára egy látomásban, hogy szenvedései 7 évig fognak tartani, és ezalatt háromszor meghal és föltámad. Egyéb halálos kínzátásokon kívül el kellett viselnie Györgynek, hogy egyszerre 60 szöveget verjenek a fejébe! Ezek szerint az elbeszélőnek nem az események történelmi visszaadása volt a szándéka, hanem annak épületes és vigasztaló bemutatása, hogy nem lehet szétrombolni az Isten által óvott emberi életet.

A tudósításoknak egy másik típusában Diocletianus császár játssza a szinte mitológiai Dadianosz szerepét. György itt is számos kínzást szenved el, mégis csak egyszer hal meg ebben az elbeszélésben. Kelettel ellentétben ez a változat nyugaton terjedt el. Germán és szláv nyelveken is hamarosan kivirult a György-legenda, miközben számos csoda elbeszélést fogadott magába.

A kutatók néhány feltevést dolgoztak ki, hogy megmagyarázzák a legendát. A 'mitológiai' magyarázat olyasféle alakokkal azonosította Györgyöt mint Mithrasz, Perszeusz, Hórusz vagy Tammuz. A sárkányölő motívum, amely elsősorban a költészetet és az ikonográfiát ihlette meg, csak később érte el a György-legenda nyugati hagyományát. A legrégebbi változatokból hiányzik, és olyan szent-életrajzi klisének kell tartanunk, amelyet legalább harminc más szentnél megtalálunk. A 'történelmi' értelmezés úgy véli, hogy György alakjában a fél-arianus kappadókiai

György püspököt kell felismernünk. Ez azonban ellentétben áll a György-tisztelet történetével, amely kimutathatóan Lydda-Dioszpolisból ered. Amint sok ókori zarándok tudósít róla, már a korai időkben megmutatták itt a sírját.

Lydda neve nemsokára Georgiopoliszra változott, és volt egy Györgynek szentelt bazilikája. Szíriában a 4. századtól fogva találunk György-templomokat, Egyiptomban mintegy 40 templom és kolostor, Ciprus szigetén pedig még hatvannál is több szentély viseli nevét. Konstantinápolyban maga Konstantin építtetett templomot a szentnek.

A görög egyházban György Demeterrel, Prokópioszsal és Theodorossal együtt a nagy katonaszentek közé tartozik, akiket gyakran a 'nagyvértanúk' névvel illetnek, és teljes katonai díszben ábrázolnak. György volt a zászlótartó, és ebben a minőségben kiemelkedő helyet foglal el köztük.

Rómában már az 5. századtól fogva volt saját temploma, Itália többi részében körülbelül egy évszázaddal később lehet tiszteletének meglétét igazolni. Toursi Szent Gergely azt állítja, hogy Galliában még erekyeit is tisztelték, és a Merovingok ősatyjuknak tekintették. Mainzban Sidonius püspök építtetett a szentnek egy bazilikát, amelyre Venantius Fortunatus készített föliratot. Angliában és Skóciában már az angolszász időkben meglehetősen nagy tekintélye volt szentünknek. Mégis meg kell állapítanunk, hogy Györgyöt Európában főként középkori szentnek tartották. Mint általában a lovagok oltalmazója, és zarándokok meg a német lovagrend védőszentje kiemelkedő helyen állt. Rövid ideig a Dardanellák is az ő nevét viselték.

Különösképpen nagy volt György tekintélye a középkori Angliában. Oroszlánszívű Richárdnak személyes védőszentje volt, és III. Henrik idejében az 1222. évi oxfordi nemzeti zsinaton az angol királyság oltalmazójává nyilvánították. A szigetországnak több mint 160 templomát Györgynek szentelték, és ünnepét kötelezővé tették. III. Eduárdtól ered az angol hadsereg csatakiáltása: 'Szent Györggyel Angliáért!' Ő alapította a Szent György – vagy térdszalag – rendet (1348). V. Henrik idejében érte el tisztelete csúcspontját a canterburyi érsek azon rendelkezésével, amellyel Szent György ünnepe ugyanazt a liturgiai rangot kapta, mint a karácsony. A reformáció ellenére az anglikán egyház is megőrizte a szent lovag iránti szeretetét. Ennek a ténynek ismeretében szemlélve nem jelentéktelen az a tény, hogy e század elején XIV. Benedek pápa Szent Györgyöt újból Anglia védőszentjének nyilvánította.

Szent György azonban a középkorban sem kizárólag a lovagi és nemesi rend szentje, hanem egyúttal az egész népé is mint segítőszent. Amennyivel csökkent funkciója, amikor megszűntek a

lovagi párviadatok, jelentősége azáltal az állandó biztos szereppel növekedett, amelyet a sárkányölő misztériumjátékokban betöltött. Egyszerre volt védőszentje a parasztnak, lovaiknak és állatállományuknak. A naptárban elfoglalt helye adta neki azt a feladatkört, hogy a tavaszkezdet számos ősi népszokását 'megkeresztelje'. Azután az ő oltalma alá helyezkedtek a zsoldoskatonák és fegyverszállítók, a puskaművesek és a páncélkovácsok. Mint olyan szent, ki oltalma alatt egyesített lovagokat, katonákat és parasztokat, el kellett tőrnie, hogy nemcsak a harcoló hitnek – vagy amit annak tartottak – a veszedelmeiben kérték közbenjárását és segítségét, hanem olyan emberi bajokban is, mint amilyen a szifilisz, a kigyómarás, a pestis és a lepra.

Ünnepét Rómában 683 óta ülik április 23-án.

*

Noha a sárkányviadal motívuma csak a későbbi évszázadokban épült bele a György-legendába, a mitológiai szimbólumokban mégis azt a keresztény meggyőződést fejezi ki, hogy a hit megszünteti a démonok uralmát, és a gonoszt minden alakjában legyőzi. Ilyen szemlélettel olvassunk el egy Szent Györgyről szóló részletet a legenda aurea-ból:

'Silena városa közelében volt egy tó, abban lakott egy mérges sárkány. Már többször megfutamította a népet, amikor fegyveresen ellene vonult. Így hát a polgárok naponta két jubot adtak neki. Amikor a jubok megfogyatkoztak, megegyeztek, hogy naponta egy embert áldoznak a szörnynek. Sorsot vetettek, és senki sem vonhatta ki magát alóla. Amikor már a városnak szinte minden ifja és leánya áldozatul esett, az történt, hogy a sors a király leányára esett. A király jajveszékelt, és megkísérelte, hogy leányát megőrizze a nyomorúságos haláltól. A nép pedig rettegett, hogy mindnyájukat megöli a sárkány.

Könnyezve ment a leány a tóhoz. Akkor Szent György arra jött lóháton. Megkérdezte, mi baja van. A lány így válaszolt: »Jó ifjú, szállj gyorsan lovadra, és sietve fuss el innen!« – és elbeszélte neki mindent. Ő pedig ezt mondta: »Ne félj, segíteni fogok rajtad Krisztus nevében.« Még beszélték, amikor a sárkány kiemelte fejét a tóból. A leány reszketett a félelemtől, György azonban lovára pattant, keresztet vetett magára, és szembe lovagolt a sárkánnyal, amely rárontott. Nagy erővel megforgatta lándzsáját, Istennek ajánlotta magát, és olya súlyos csapást mért a sárkányra, hogy az a földre zuhant. Akkor megparancsolta a leánynak, hogy övét kösse a nyakára, és vezesse a városba. Az megtette, és a sárkány úgy ment utána, mint egy szelíd kutya.

A városban a nép rettenetesen megijedt, de György így szólt hozzájuk: »Ne rettegjétek, mert az Úristen küldött hozzátok, hogy megszabadítsalak benneteket ettől a sárkánytól. Ezért higgyetek Krisztusban, és keresztelkedjétek meg, akkor megölöm ezt a sárkányt.« Így hát a király és nép megkeresztelkedett, György pedig kihúzta kardját, és megölte a sárkányt. Ugyanazon a helyen szép templomot építettek, és az oltárnál élő forrás fakadt, amely meggyógyított minden beteget, aki csak ivott belőle.’

*

Isteniünk, Hatalmadat magasztaljuk, és alázattal kérünk, add, hogy Szent György olyan készséggel támogasson minket gyengeségeinkben, milyen készséges szívvel Fiadat követte szenvedése útján! (Missale Romanum)”